

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra psychologie

Bakalářská práce

Role otce očima dospívajících

Vypracoval: Lenka Rejdová

Vedoucí práce: Mgr. Zdeňka Bajgarová, Ph.D.

České Budějovice 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma Role otce očima dospívajících jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 22.4. 2021

.....

Lenka Rejdová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé práce Mgr. Zdeňce Bajgarové, Ph.D., za odborné a podnětné vedení, její vlídný přístup a cenné rady, které mi během zpracování mé bakalářské práce poskytovala. Poděkování patří i mým respondentům, kteří se ochotně zúčastnili výzkumného šetření, bez jejich vstřícnosti svěřit se mi se svými životy, by tato práce nemohla vzniknout.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá rolí otce očima dospívajícího. Teoretická část je složena ze dvou kapitol. První kapitola se věnuje charakteristice období dospívání. Druhá kapitola je na téma otcovství. Pozornost je zde věnována tomu, jaké role otec v rodině zastává, rozdílnostem v přístupu k dcerám a synům a tím, co s sebou přináší nepřítomnost otce v životě adolescenta. Výzkumná část, za pomoci kvalitativních metod a případových studií, porovnává pohled adolescentů na roli otce v rodině a zaměřuje se na rozdíly a podobné znaky jednotlivých případů.

Klíčová slova: dospívající, otcovství, role otce, výchova, syn, dcera, nepřítomnost otce

Annotation

This bachelor thesis deals with role of father from the perspective of adolescents. The theoretical part consists of two chapters. The first chapter deals with characteristics of adolescence. The second chapter is on the subject of fatherhood. Attention is here devoted to roles those father plays in the family, differences in the approach to daughters and sons and what the absence of the father in life of the adolescent brings. The research part, with the help of qualitative methods and case studies, compares the adolescent's perspective of the role of the father in the family and also deals with differences and common features of individual cases.

Key words: adolescent, fatherhood, father's role, upbringing, son, daughter, father's absence

Obsah

Úvod.....	7
Teoretická část	8
1 ADOLESCENCE – CHARAKTERISTIKA OBDOBÍ	8
1.1 Vymezení adolescence	8
1.2 Fyzické změny	8
1.3 Psychické změny	9
1.3.1 Emocionalita.....	9
1.3.2 Kognitivní vývoj.....	9
1.3.3 Identita.....	10
1.4 Sociální změny	11
1.4.1 Vztahy k vrstevníkům.....	11
1.4.2 Vztahy s rodiči.....	13
1.4.3 Zájmy a koníčky	14
2 OTCOVSTVÍ	16
2.1 Funkce otce v rodině	16
2.1.1 Otcovské role.....	17
2.1.2 Přítomnost otce v rodině.....	17
2.1.3 Přístup k dítěti u matky a otce	18
2.2 Otec a syn.....	19
2.3 Otec a dcera.....	20
2.4 Otec a adolescent.....	21
2.5 Otcovská výchova	21
2.6 Nepřítomnost otce	22
Výzkumná část	25
3 Předmět a cíl výzkumu	25
3.1 Výzkumné otázky.....	25
3.2 Výzkumný vzorek	25

3.2.1	Výběr respondentů.....	25
3.2.2	Etika výzkumu.....	26
4	Techniky a metody výzkumu	27
4.1	Design a přístup výzkumu.....	27
4.1.1	Metody sběru dat a jejich zpracování	27
5	Případové studie	29
5.1	Hana	29
5.2	Linda	31
5.3	Zdeněk.....	33
5.4	Ivan.....	35
5.5	Helena	37
5.6	Jan	39
5.7	Dan	41
6	Výsledky.....	43
7	Diskuse	47
8	Závěr.....	49
	Seznam zdrojů	50
	Přílohy	53

Úvod

Otcovství je v porovnání s mateřstvím spíše méně prozkoumávané téma. Na druhé straně se ale v současné době začíná k roli otce v kontextu rodiny přistupovat v trochu jiném světle. Dnes již není tak výjimečné, že se otcové najednou více zapojují do výchovy, oblasti zájmů nebo rozšiřování dovedností dětí. Přibývá také mužů, kteří si své rodičovství velmi užívají, přejí si být aktivní už od samého začátku, možná i z důvodu většího ekonomického i profesního osamostatňování žen. Navíc všude kolem sebe slyšíme o významu otce v souvislosti s vývojem dítěte, ať už sociálním nebo emočním, a důležitosti trávení společného volného času. To vše je ale často zkomplikováno. Ať už jsou to rozpory mezi partnery, nebo dokonce rozpad jejich vztahu, vždy se to v menší nebo větší míře projevuje i na vztahu a komunikaci s otcem.

Každý člověk na světě má rodiče dva. Mým záměrem bylo, podívat se na problematiku i z úhlu, který je většinou spíše přehlížený. Pro každé dítě je matka důležitá, ale stejně tak i otec. Zvláště v období dospívání se pak mohou ukázat jako důležité veškeré chvíle, které spolu s otcem mohli prožít. Jak tedy adolescenti hodnotí jejich vztah, sdílení problémů a starostí, strávený čas, v období, kdy často přemýšlejí o tom, jací jsou, a kým chtějí být? Jak se někteří vypořádali s rozchodem rodičů? Existovaly chvíle, kdy si přáli trávit s otcem více času?

Na tyto otázky jsem se ptala a přesně kvůli nim moje bakalářská práce začala vznikat. Mým hlavním cílem bylo pohlédnout do života adolescentů, jejich rodin a přiblížit tak, jakou roli v jejich životě otec vlastně hraje. Dospívající právě v tomto období svůj život často hodnotí a snaží se ho změnit nebo alespoň upravit podle svých představ. Od rodičů se již snaží osamostatnit, a možná i proto mohou rekapitulovat svoje zkušenosti s nimi. Dokážou již nahlédnout, jak moc jsou zkušenosti se vztahy v rodině klíčové pro utváření vlastní osobnosti.

Práce je rozdělena na část teoretickou a výzkumnou. Teoretická část, která se skládá se dvou kapitol, se zabývá charakteristikou období adolescence a otcovstvím, kde se věnuji tomu, jaké role otec v rodině zastává, jaké jsou rozdíly ve vztahu k otci mezi dcerami a syny a také tím, jaké mohou být důsledky nepřítomnosti otce. Ve výzkumné části za pomoci kvalitativních metod a několika případových studií nahlížím na roli otce očima adolescentů. Zjišťuji, jak otce v rodině vnímají a zda se jejich pohled na jeho role v průběhu dospívání měnil.

Teoretická část

1 ADOLESCENCE – CHARAKTERISTIKA OBDOBÍ

1.1 Vymezení adolescence

Pojem adolescence pochází z latinského *adolescere*, což v překladu může znamenat dorůstat, mohutnět, dospívat. I proto tak období nazýváme jako *dospívání*. V tomto období dochází k velkému množství změn, ať už mluvíme o změnách fyzických, sociálních, psychických nebo kognitivních (Macek, 2003).

Adolescenci můžeme dále charakterizovat jako druhou fázi dospívání. Jedná se o období mezi dětstvím a dospělostí, přesné rozmezí se ale v různých publikacích často liší. Vágnerová (2005) období před 15 rokem nazývá pubescence, nebo také raná adolescence. Pozdní adolescence je pak od 15 do 20 let života. Obě tyto fáze mají své charakteristiky. Pokud se podíváme na třináctiletého a devatenáctiletého adolescenta, bude nám jasné, jak velké změny se mohou mezi těmito obdobími odehrávat. V mé práci se zaměřuji především na pozdní adolescenci (Vágnerová, 2005).

1.2 Fyzické změny

Nejvíce viditelnou proměnou a také velice významnou je změna tělesná. Zevnějšek se mění v mnoha případech dost výrazně, což s sebou přináší reakce okolí. Změna zevnějšku je subjektivně intenzivně prožívána, to se často projeví ve ztrátě sebejistoty. Adolescent svůj vzhled často srovnává s ostatními vrstevníky, snaží se jim vyrovnat, přiblížit se k aktuálně akceptovanému ideálu. Časnější dospívání je tak výhodou spíše pro chlapce, snadněji se přibližují vzoru, který je ve společnosti žádaný. Dívky jsou během dospívání se svou postavou spíše nespokojeny, důležitou roli ve vnímání sebe sama hrají osoby, které jsou pro ně důležité (Vágnerová, 2000).

Somatický vývoj již není tak dynamický jako v období pubescence, změny se spíše ukotvují a ustalují. Také stabilizací činnosti orgánů, jako jsou srdce a plíce, dochází k zvýšení výkonnosti v pohybu. Dokončuje se rovněž zrání mozku, často až v pozdní adolescenci, i s tím pak souvisí změny v psychické stránce člověka. Růst do výšky je patrný především u chlapců, u dívek se zpomaluje. Jejich tělo dostává „dospělé“ proporce, trup roste více než jejich končetiny. Svalstvo nadále mohutní, chlapci zmužní, začínají jim růst vousy. Postava dívek se stává opravdu ženskou, a to především růstem ňader a boků. Nastávají problémy s akné a zvyšuje se produkce kožních žláz, čímž tělo dostává i dráždivý pach (Říčan, 2004).

1.3 Psychické změny

Nejvíce významné jsou změny v oblastech psychiky. Ustupuje tendence k unáhleným soudům. Přichází realistické pohlížení na svět a vytrácí se přehnaná romantičnost, prohlubují se city. Adolescent získává nové zkušenosti, i kvůli nim jsou psychické změny individuální (Kuric, 2001).

1.3.1 Emocionalita

V období adolescence dospívající, dosahuje potřebné zralosti, pomalu se ztrácí citová labilita. Samozřejmě i přes to může být tento proces značně bouřlivý. V prostředí, kde se necítí dobře, může přetrvávat vznětlivost, někdy až agresivita. Tyto proměny také můžou přicházet s hormonálními změnami, egocentričností nebo jejich sebekritičností (Švancara, 1975).

Samozřejmě tento dramatický průběh není podmínkou. Často jsou tyto emocionální projevy v různých fázích velmi odlišné. Důležitým faktorem zde je ale i rodinné prostředí, výchova, kulturní prostředí, kde dospívající vyrůstal. Na druhou stranu ale struktury temperamentu jsou vytvořeny již v období pubescence a později se již nemění (Kon, 1986).

Změnou je také již nepřilíčná akcentace vlastního „já“. Slábnou pocity vlastní výjimečnosti a výrazněji roste cit pro společnost. Snaží se být nápomocni, podporovat i ostatní. Začínají své pocity kontrolovat, učí se je zvládat a ovlivňovat. Emoce již nejsou pouze záporné, odeznívá negativní vidění světa. Právě mladý člověk si začíná uvědomovat, co mu vyvolává radost a co naopak smutek nebo odpor, přichází zde určitá vyrovnanost (Taxová, 1987).

1.3.2 Kognitivní vývoj

Kognitivní vývoj je výsledkem zrání a učení. Až v případě, kdy je dospívající dostatečně zralý, získal potřebné zkušenosti, může se i nadále rozvíjet v dalších oblastech.

Dospívající objevují ve svých volbách variace různých možností, díky tomu, že se již nachází ve fázi formálních operací. Mohou problémy posuzovat z více různých hledisek a také alternativních řešení. Více experimentují se svými úvahami, uvažují induktivně a abstraktně (Macek, 2003).

Rozvíjí se systematizace poznatků, kdy dospívající poznává vztahy a souvislosti, nové obory, je schopný se v nich orientovat a učit se novým pojmům. Tím vzniká potřeba vlastního názoru, který vníkl získanými zkušenostmi. Nově ale dokážou

posuzovat problém z vícero hledisek, což se liší od ranné adolescence a typického „černobílého“ vidění (Macek, 2003).

I nadále se zkvalitňuje styl uvažování. Rozumové schopnosti se blíží vrcholu fluidní inteligence, ta je méně závislá na zkušenostech. Důležité je hlavně pružné myšlení, které ještě není zatíženo zkušeností. To se ale na druhé straně může projevit nerozvážeností, zbrklostí ale také nadšením. Ve většině situací nemají pro dospívající větší váhu zkušenosti dospělých, příliš je neakceptují, raději se učí vlastními chybami (Skorunková, 2008).

I nadále může přetrvávat kritický realismus. Adolescent zkoumá znovu již získané zkušenosti. Přiklání se více k realitě, jsou radikálnější. Svůj názor prosazují nekompromisně, obzvlášť při konfliktu s dospělými. Často je to vyvoláno touhou po samostatnosti.

Dospívající člověk v tomto období má již dostatečnou kognitivní kapacitu k tomu, aby zvládnul dosáhnout akademických dovedností, připravit se na budoucí profesi nebo získat obecné informace o světě kolem něj (Čížková, 2003).

1.3.3 Identita

Právě v tomto období si adolescenti snaží vytvořit vlastní „já“. Usiluje také o nalezení svého místa ve společnosti, poznává tak sebe i v rámci vrstevníků a skupin, kam se zařadil. Toto hledání je tvořeno nejen z hlediska sociálního, ale také osobního. Dospívající člověk hledá odpovědi i na otázku „Kdo vlastně jsem“. Hledání identity ale není spojeno pouze s dospíváním, týká se celého života (Macek, 1999).

V období adolescence mnohdy přichází tzv. krize identity. Často se používá termín moratorium mezi dětstvím a dospělostí. Jeho stará identita již nevyhovuje a je potřeba vytvořit novou. Adolescent nyní přehodnocuje normy, hodnoty, které přejal od svých rodičů. Přichází pochybnosti, které se týkají dříve uskutečněných voleb. S tím mohou souviset následné pocity zmatení nebo úzkosti (Macek, 2003).

Rozvíjení identity se člení na dvě fáze. První je fáze postupné stabilizace, kde dospívající uvažuje nad vztahem s rodiči. Na jedné straně se snaží odpoutat od rodičů, chce dosáhnout určité samostatnosti. Na straně druhé se ale v určitých situacích stále cítí nezralý, a tak opět hledá oporu u rodičů. V druhé fázi psychického osamostatnění se adolescent plně autonomizuje, vytváří si tak identitu, která ho vystihuje, odpovídá jeho charakteru (Vágnerová 2000).

V procesu rozvoje identity můžeme nalézt mnoho vrstev. Souvisí to především s charakterem osobnosti. Ti, kteří jsou aktivní v hledání vlastní identity, jsou otevření

vůči novým zkušenostem, mají mnohem lepší náhled na sebe sama, jsou flexibilní a nezávislejší. To souvisí také s úspěchy ve škole a odpovědností ve vztazích. V některých případech, může adolescent hledání své osobnosti odsouvat. Má nízké sebevědomí, vyhýbá se konfliktům. Důležitá je pro něj přítomnost a příjemné prožitky (Seifert & Hoffnung, 1999).

Toto období je specifické i z hlediska hledání hranic. I proto dospívající člověk tak rád experimentuje, může to být v některých situacích až riskantní. Vytváří si vlastní názory, které také rádi vyjadřují, často s tím mohou souviset i konflikty s ostatními (Vágnerová 2005).

1.4 Sociální změny

Pro sociální změny a změny v sociálních vztazích je v životě dospívajících mnoho důležitých mezníků. V rané adolescenci je to například ukončení základní školy, později je to maturita, závěrečné zkoušky. Vybírá si pak svůj další postup v životě, který ovlivní jeho zaměstnání, ale také další vztahy, které naváže. I toto může být pro člověka velkou krizí. Odchází z kolektivu, kde má jasné místo a postavení, známý okruh spolužáků. Nyní vstupuje na území, které je pro něj velkou neznámou. Není neobvyklé, že by i v novém prostředí měl několik známých, to mu samozřejmě v začátku může pomoci, ale začlenit se do nové skupiny musí znovu i přes to (Seifert & Hoffnung, 1999).

Dalším důležitým stupněm v dospívání je také dovršení plnoletosti. V tomto věku již mladý člověk může uzavírat sňatek, osamostatnit se od rodičů. Jeho názory jsou čím dál více akceptovány, na druhou stranu se od něj také očekává jednání, které odpovídá počínání dospělého člověka (Vágnerová, 2000).

1.4.1 Vztahy k vrstevníkům

Dospívající člověk právě s vrstevníky tráví nejvíce času, je proto velmi důležité, v jaké skupině se člověk nachází (Vašutová, 2005).

V průběhu společných aktivit, například sledování filmu nebo odreagování u tance na party, dochází mimo jiné k uspokojování potřeby stimulace. Podobně můžou fungovat i sportovní aktivity nebo cestování, jako prostředek sdílení zážitků. Kontaktem s ostatními podobného věku také uspokojí potřebu směřování a smysluplného učení. Jak už jsem uváděla výše, dospívající člověk často v různých situacích experimentuje. To vše vede k poznávání sebe i ve vztahu k ostatním. Vrstevníci se vedle původní rodiny postupně stávají zdrojem citové jistoty a bezpečí. V situaci potřeby emoční podpory ji dospívající začíná hledat spíše u svých přátel, kteří si stejnou situaci prošli nebo se v ní právě nachází (Vágnerová, 2000).

Vrstevníci jsou zdrojem mnoha interakcí, vytvářejí se skupiny, které se postupem času rozrůstají. Pořádají večírky, podnikají společné akce, přichází také první sexuální zkušenosti. Jako člen určité skupiny získá dospívající určitý sociální status, který přináší důležitý pocit, že někam patří (Vágnerová, 2000).

1.4.1.1 Přátelské vztahy

Přátelství je velmi důležité, pro poznání sebe sama, funguje také jako zdroj opory a poznávání okolního světa. Už od dětství se každý snaží najít mezi vrstevníky někoho, komu by mohl důvěřovat a s kým může sdílet své problémy. Později může tyto vztahy nahradit partnerství, ale i přesto hraje přátelství důležitou roli ve světě dospívajícího člověka (Vágnerová, 2005).

V ranějších fázích je volba přátel ovlivněna společnými zájmy, zkušenostmi nebo podobnými vlastnostmi. Někdy je do výběru zahrnuta i vizáž nebo finanční situace v rodině. Přátelství mezi dívkami je častěji mnohem bližší. Pravděpodobně je to z důvodů většího sdílení pocitů, otevřenosti v citové oblasti. U chlapců jsou vztahy založeny hlavně na společných zájmech. Jsou také méně emocionálně založeni než dívky. Pro ně důležitějšími vlastnostmi jsou oblíbenost v kolektivu, otevřenost nebo smysl pro humor (Macek, 2003).

Hledání přátel, vstupování do vrstevnického kolektivu může být obtížné z hlediska adolescentova náhledu na sebe a také přílišné sebekritičnosti. To, že si dospívající člověk najde nejlepšího přítele, pak může pomoci v jeho sebevědomí, sebejistotě a vyrovnanosti. V životě jsou také mnohem spokojenější. To vše jim později přináší výhody v hledání dalších přátel (Vágnerová, 2005).

1.4.1.2 Partnerské vztahy

Rozvíjení partnerských vztahů probíhá v průběhu celého období a je členěno do několika etap. První fáze se vztahuje k uvědomění si vlastní sexuality. Tento počátek zaujetí o druhé pohlaví je odlišný u dívek i u chlapců. U chlapců je spojováno s projevením jejich pohlavního pudu, u dívek tato potřeba není tak výrazná. Dále, protože dívky dozrávají o něco dříve, je u nich také časnější zájem o druhé pohlaví. I proto není tato pozornost zprvu směřována k vrstevníkům, ale k někomu staršímu, který ji dokáže lépe oplácet (Janošová, 2008).

První kontakt páru bývá často díky vrstevnické skupině, která jedince mnohdy seznámí. Takové první lásky se mohou vyvíjet na základě různorodých podnětů. V ranějších fázích se ale nejedná o příliš hluboké vztahy, mají spíše kratší charakter. Zamilovaní jedinci se projevují různými výkyvy v oblastech emocí. Mohou se objevit

pocity rozpačitosti, nedůvěry v sebe sama, ale také potřeby styku s druhou osobou. Uskutečňují se první romantické schůzky, společné aktivity, první doteky, polibky (Vágnerová, 2005).

V pozdější fázi adolescence se vztahy výrazněji prohlubují. Jsou dlouhodobější, stabilnější, také samozřejmě zahrnují i erotickou stránku. Kontakt s druhou osobou se stává z hlediska psychického, sociálního i sexuálního pro jedince potřebný. Partneři se vzájemně poznávají, zjišťují, co mají společného a zároveň i své odlišnosti, kterým se snaží přizpůsobit. Hledají různé kompromisy, učí se neopomíjet potřeby toho druhého, i přes to, že to může být na jejich vlastní úkor. Často, především ze začátku, jsou společné chvíle hlavní náplní veškerého volného času. Dospívající člověk musí do stabilního a vyzrálého vztahu mnohdy nejprve vypět. Je velmi nejistý a nepřilíš vyrovnaný při větších či menších změnách (Vágnerová, 2005).

Jak jsem již uváděla k vyspělejší, pozdějším vztahům se váže také sexuální aspekt. Velmi působí vzájemná přitažlivost, která do milostného života patří. Další roli může hrát touha po experimentování, ujištění o své atraktivitě nebo také potřeba místa ve společnosti. První sexuální zkušenosti jsou ale velmi důležité, jak biologicky, tak sociálně. Jedná se o jeden z kroků do dospělosti (Macek, 2003).

V této sociální rovině se ale může chování lišit na základě pohlaví. U chlapců je jejich sexualita často spojována s jejich sociálním statutem, který se zkušenostmi s dívkami mnohdy souvisí. Pro dívky je to záležitost spíše vlastního sebehodnocení, atraktivit. Pocity po prvním styku jsou obvykle také rozdílné. Chlapci se se svým zážitkem většinou chlubí své vrstevnické skupině, cítí se opravdu dospělí. Naopak u dívek se mohou objevit pocity viny, zármutku, v některých případech až úzkosti. Také ostatním se svěřují o dost méně než opačné pohlaví (Janošová, 2008).

1.4.2 Vztahy s rodiči

Nejen vztah s otcem, ale samozřejmě vztahy a role v rodině jsou hlavním tématem mé práce. Rodiče hrají velmi důležitou roli v celkovém rozvoji adolescenta. Za jeden z hlavních úkolů adolescence je považováno osamostatňování a odpoutání se od nich. Tento cíl bývá velmi složitý, jak pro adolescenta, tak pro jeho rodiče. Dospívající se brání manipulacím a řešení problémů ze strany rodičů, chtějí působit nezávisle a osobitě, rozhodovat po svém a za sebe. Rodiče se velmi často bojí, že tyto změny povedou k rozvratu jejich citových vazeb. Nakonec jsou tyto obavy zbytečné, protože tento závislý vztah se mění ve vztah citově vyzrálější (Vágnerová, 2005)

Atmosféra v rodině se nadále oproti časnějším fázím zklidňuje. Někdy dokonce dochází i ke sblížení a opětovnému oboustrannému porozumění. V některých případech může být vyrovnávání se s osamostatňováním potomka doprovázeno obavami a jistými citovými krizemi, nicméně postupem času se rodiče smíří s těmito změnami, a i dospívající jedinec si začíná uvědomovat, že ne všechny postoje a obavy rodičů vůči němu jsou nežádoucí (Vágnerová, 2005).

Právě díky odpoutání se od dosavadního rodinného zázemí vytvářejí adolescenti nové vztahy a zakládají si tak nové zázemí. Požadavky na dospívajícího jedince se neustále zvyšují. Přicházejí nové situace, na kterých dokazují svoji zodpovědnost a schopnost řešit problémy. Z počátku, než se rodiče zvládnou vyrovnat se změnou, která je dána dospíváním, je obtížné najít rovnováhu mezi právy a povinnostmi potomka. Často je pro adolescenta nepochopitelné, že přibývá nároků, které na něj rodiče kladou, ale práva zůstávají stejná, v některých situacích to může být ze strany rodičů pouze strach z jejich nezralosti (Vágnerová, 2005).

1.4.3 Zájmy a koníčky

Zájmy často člověk uskutečňuje pro vlastní uspokojení, odreagování, ne pro výkony, ale pro samotnou činnost. Není důležité, jak často nebo jakou formou jsou koníčky prováděny, lze je tedy kdykoliv vzdát nebo změnit a nic závažného se nestane. Je to určitá cesta k oddechu, načerpání pozitivní energie a udržení rovnováhy (Vašutová, 2005).

Právě koníčky hrají velkou roli v navazování nových kontaktů, zlepšování sebedůvěry a zdokonalování sebe sama. Typy zájmů se samozřejmě u každého adolescenta značně liší. Rozdíly přicházejí s rodinným systémem, kulturou, vrstevníky ale také se sdělovacími prostředky. Dospívající mnohdy projevují zájem o sporty, přírodu a cestování nebo elektroniku. Svůj rozhled dále rozšiřují i na politické souvislosti, umění, ekologii (Kuric, 2001).

Důležité jsou samozřejmě i pohybové aktivity. Podstatné jsou především pro rozvoj fyzické výkonnosti, koordinace a jako podpora zdravého životního stylu. V tomto období se spíše chlapci věnují výkonnostním aktivitám, dívky více vyhledávají estetické činnosti. Bohužel v tomto období dochází k poklesu fyzických aktivit, především kvůli dlouhému sezení ve škole nebo následně u psaní úkolů (Kučera, 1996).

Kromě pozitivního vlivu na zdraví má sport a všeobecné zájmy vliv i na psychickou stránku člověka. Nejde jen o odreagování; jakékoliv zájmy, vyžadují také určitou vůli, sebekázeň, píli a vytrvalost. Pokud jsou to koníčky skupinové rozvíjejí pak

také koordinaci, spolupráci a zodpovědnost. Zájmové aktivity odpoutávají pozornost od nudy, touhy po experimentování, která následně může vést až k rizikovému či nezákonnému jednání (Vašutová, 2005)

2 OTCOVSTVÍ

V této, pro mou práci klíčové kapitole, se snažím charakterizovat postavení, funkci a roli otce v současné rodině. Zároveň popisuji i situaci, kdy v rodině otec není přítomný.

2.1 Funkce otce v rodině

Vztah mezi dítětem a matkou je tvořen již v těhotenství, vyvíjí se nadále i po narození. Otec ale působí od samého začátku pouze z vnějšku. Nikdy nezažili těsné fyzické propojení, napojení skrze sdílení stejných látek (hormonů), prostřednictvím stejného krevního oběhu. Podle Grüna (2010) je nicméně každé dítě připraveno na matku i otce. Je to jakýsi potenciál, který je naplněn v případě, pokud se v okolí vyskytuje osoba, jejíž jednání se dostatečně podobá jednání otce.

Právě otec napomáhá k vytváření vztahů s dalšími osobami. Je to zpravidla právě otec, kterého dítě musí rozeznávat od matky pomocí doteků a hrubšího hlasu. Navazuje s ním tímto způsobem vztah a pomáhá mu se přinejmenším částečně odpoutat od matky. Přináší také jiný styl kontaktu, než je tomu u matky, jinak si spolu i hrají (Lamb, 2004).

Protože jsou oba rodiče v rodině nepostradatelní, zabývá se jejich rolí v životě dítěte mnoho autorů. Například Fromm (2010) definuje otce jako někoho, kdo je, na rozdíl od matky, více aktivní, zastupuje svět zákona, myšlení, kázně, ale i cestování nebo dobrodružství. Představuje dítěti cestu do světa, otevírá dveře k větší odvaze a nezávislosti, čímž se stává protikladem k ochranným sklonům matky. V dnešní době se nicméně role otce mění v závislosti na tom, co se od něho v rodině očekává. Není již tak jasně definována očekáváním okolí.

Tím, že se v současné rodině často role úzce prolínají, otcové se mnohem více angažují při péči o děti. Stále ale můžeme sledovat ve společnosti vžitý názor, že hlavní odpovědnou roli v chodu domácnosti hraje žena a muž by měl být živitelem rodiny. Toto rozdělení podle studií podporuje asi polovina české populace. Jedná se tak o poměrně zažitý stereotyp, který u nás trvá ještě z doby, kdy byla rodina jasně definována (Chaloupková & Šalamounová, 2004).

V horizontu posledních čtyřiceti let se stále více stává relevantní téma nových otců, a to především díky rozšiřování studií o angažovanosti otců. Určující kritéria pro „nové otce“ jsou především zvýšená míra disponibilního času s dítětem, dobrovolné rozhodnutí strávit čas s rodinou, angažovanost v rodině (Rerrich, 1985).

Nyní ale, je od „nových otců“ očekáváno mnohem víc, než bychom mohli na první pohled vnímat. Měl by se učit od své ženy, partnerky, trpělivost a laskavost, vnímat pocity své ale i ostatních členů rodiny, pracovat s nimi a projevovat je jiným způsobem než doposud. Již není jen hlavou rodiny, snaží se být zodpovědný za své jednání, které se rodiny přímo dotýká, otevírá tím i pohled dětí na vnější svět (Nešporová, 2012).

Vnímání otce je v české společnosti hodně rozdílné. Stále přetrvává tradiční podoba, kdy jsou úlohy matek a otců jasně oddělené, začíná se ale razantně prosazovat i odlišný postoj, rovnoprávné rozdělení odpovědnosti za výchovu, ale i domácí práce, aktivní podíl otce na rozvoji celé rodiny.

2.1.1 Otcovské role

Jako otcovskou roli vnímáme vše, co se očekává od té osoby, která status otce zastává. Jedná se tedy o určité sociální normy, které jsou spojeny s pozicí otce.

Tyto očekávání nebo normy však nejsou neměnné, liší se jak kulturně, tak časově. V dnešní době již ale není otcovská role jasně určena a není tolik spojena s postavením ve společnosti. Roli otec může naplňovat různými způsoby, protože není složena pouze z jedné dimenze. Tento názor můžeme nalézt i u řady výzkumníků, kteří dříve zaznamenávali spíše přesvědčení o univerzálnosti otcovských rolí. Nyní je v přímé kompetenci otců, které dimenze role si zvnitřní a bude je plnit, a které zůstanou bez povšimnutí (Lamb, 2004).

To, jakým způsobem se k volbě staví velmi závisí na okolnostech, protože role otce není jedinou sociální rolí v jeho životě. Vedle otce je také bratrem, synem, zaměstnancem. Je nutné si všechny tyto role uvědomovat a snažit se je co nejlépe propojit, protože by se mohly vzájemně ovlivňovat. Při náročné práci nebo velkém množství koníčků se mění povaha složek, které otec začleňuje do své otcovské funkce (Dudová, 2007).

Je pravdou, že otcovskými rolemi se v zahraničí i u nás zabývá čím dál více autorů. Otcům je vyhrazováno více prostoru, než tomu bylo dříve. Dokonce jsou již vytvářeny určité typologie otců, které odhalují možné podoby, které může otcovství získávat.

2.1.2 Přítomnost otce v rodině

Řada studií, se týká role otce v rodině, i toho, co právě jeho účast pro členy rodiny znamená. Mnoho z nich také upozorňuje na negativní vlivy na výchovu i dospívání dětí,

v případech, kdy otec tráví mnoho času mimo rodinný systém a příliš se nepodílí na chodu domácnosti. Otec by měl být pro děti zdrojem důvěry, pozitivním vzorem. To vyžaduje množství společně stráveného času a pozitivního kontaktu (Nešporová 2012). V tomto kontextu můžeme mluvit i o otcovské deprivaci. Ta vzniká, pokud je otec spolu s dítětem ve styku méně než dvakrát týdně. Jedná se o strádání, které je založeno především na nedostatečném kontaktu s otcem (Novák, 2013).

Již není po otcích požadována jen finanční podpora, ale i budování vztahu s dětmi. Protože je jeho účast na výchově nyní brána již rovnoprávně, očekává se určitá podpora při vzdělání, zájem se o jejich každodenní aktivity, projevy citů a chvály. Vytvářet blízký vztah lze i prostřednictvím hry. Podle citové vazby mezi otcem a dítětem můžeme posuzovat kvalitu přítomnosti otce (Bradford et al, 2002).

Tím vším chci ozřejmit skutečnost, že nejde jen o pouhou existenci otce v domácnosti, ale o aktivní fungování v rodinném životě. Účast dělíme do několika dimenzí. Jednou z nich je čas strávený různými aktivitami, hraním her. Druhou složkou je vyjadřování lásky k dítěti, patří sem doteky, objetí, pohlazení. Třetím je dohlížení a kontrolování, kdy by měl otec vymezit hranice a dbát na dodržování pravidel, které jsou nastaveny. Čím více se o dítě otec zajímá, zapojuje se do jeho života a zároveň mu určuje hranice, je mu příkladem, tím více se stává autoritou a někým, na koho se může kdykoliv obrátit a spolehnout (Hofferth 2003).

2.1.3 Přístup k dítěti u matky a otce

Tradičně bývá péče spojována spíše s rolí matky. Je to přirozený koncept především díky těhotenství, kojení a podobně. Pečování o děti ale nemusí být jen vrozenou vlastností. Můžeme mluvit také o procesu sociálního učení, k němuž se může dopracovat během svého života muž i žena. Podle mnoha autorů není při vytváření role primárního pečovatele gender určující (Lamb, 2004).

Podle výzkumů byli otcové schopni vykonávat stejné rutinní pečovatelské činnosti jako matky. Otec se může uplatnit i v součinnosti s matkou v aktivitách jako přebalování, koupání nebo uspávání. Tato spolupráce rodičů přináší dítěti pocitu bezpečí a důvěry, rodina se stává soudržnější (Lamb, 2004).

Na základě rozhovorů Maříková (2009) usuzuje, že aktivní péče o dítě a pomoc matce může probudit v otci chování, které je tradičně prisuzováno spíše matkám. Otcové začali mít o dítě větší strach, snažili se tedy o jeho bezpečí, aby nestrádalo. Vnímali také při péči o dítě rostoucí respekt k druhému člověku a schopnost adekvátně rozpoznávat potřeby dítěte. Aktivně poté s dítětem prožívali události v jeho životě,

vnímali ho jako sobě blízkou osobu. Jak jsem již zmiňovala, toto zapojení je klíčové pro vývoj dítěte, matku, ale i samotného otce. Roste jeho kvalita života, sebevědomí, upevňuje si vztah s dětmi, dozrává (Kelly, 2000)

Na druhé straně se ale otec i matka v péči o dítě vzájemně doplňují, jejich vztah k dítěti není stejný ani nahraditelný. Pro vývoj je tedy důležité, aby vyrůstalo v přítomnosti matky i otce. Oba by také pro své dítě měli být vzorem a autoritou. Otcové při výchově pomáhají rozvíjet jiné kompetence, než je tomu u matek. Různými novými podněty zpestřují dny, připravují své děti na zvládnání vztahů s vrstevníky (Burgessová, 2004).

Otázkou, kterou si můžeme pokládat, je, jestli lze najít rozdíl ve výchově dle pohlaví, tj. zda existuje rozdíl mezi výchovou dcer a synů. Podle výzkumů se ukazuje skutečnost, že rodiče opravdu přistupují ke svým dětem rozdílně. Při komunikování s dcerami je používána pestřejší paleta slov, také s nimi rodiče více sdílí pocity, čímž je vedou k lepšímu vnímání pocitů druhých. U chlapců je naopak vyžadováno spíše potlačování emocí (Sejkorová & Květoň, 2001).

Základním kamenem při cestě k otcovství je určitá úroveň kritického náhledu na sebe sama, na svou rodinu, ze které vyšel a také na jeho rozhodnutí jednat jiným způsobem. Předpokladem k zdravému rozvíjení osobnosti dítěte je empatický vztah k dětem i k jejich matce. Důležité je vnímání dítěte, jeho povahy, takové, jaké je, a zároveň podporování osobnosti, do které by se mohl nadále rozvíjet (Lamb, 2004).

2.2 Otec a syn

Stejně tak, jako se liší úlohy otců a matek, liší se i jejich vztahy s dětmi. Specifika jsou i na základě pohlaví dětí. Otec je důležitý jak pro dívku, tak pro chlapce, oba tyto vztahy se ve svých charakteristikách liší.

Otec v kontaktu se synem by měl sloužit jako model mužského jednání. Je důležité, aby syn viděl, jak se otec podílí na záležitostech a problémech v rodině, plánuje rodinné akce. Nezjišťuje pouze zážitky ostatních, ale nebojí se podělit se i o ty vlastní. Velmi podstatná je také interakce s matkou, díky tomu získává vzory i do svého života (Vágnerová, 2000).

Vztah mezi otcem a synem je založen na zážitcích a činnostech. Pro ně podstatné jsou společné zájmy, o kterých spolu mohou mluvit. V některých publikacích se popisuje vztah otce a syna jako cesta, která vede celým životem. Yablonsky (2005) mluví o třech fázích této cesty. Pro mou práci je důležitá fáze druhá „boj za oddělení a samostatnost“, která začíná právě dospíváním. V tuto dobu nastává velký obrat, ve

kterém se syn snaží oprostit od pout, která si během dětství s otcem vytvořili. Bojuje o svou nezávislost, a právě otec se stává tím, komu syn v první řadě zkouší vzdorovat. Autor popisuje, jak se v této situaci projevuje milující otec, který by neměl trestat, ale snažit se poskytnout zpětnou vazbu. Pokud chceme, aby se následně rozvinul ideální vztah mezi nimi, neměly by vznikat pocity nenávisti, ty mohou pouze zničit respekt a rovnocennost mezi muži.

Jak jsem již naznačila otec má pro syna nezastupitelnou funkci při odloučení od matky, je pro něj mužským vzorem. Protože v prvních několika letech se syn identifikuje pouze s matkou, která o něj pečuje, stará se o jeho potřeby. Je však nezbytné, aby se uvolnil z této symbiózy a našel svůj identifikační vzor u druhého rodiče (Poněšický, 2008).

2.3 Otec a dcera

Vztah mezi otcem a dcerou se oproti vztahům se synem vždy svým způsobem liší. Nicméně i v tomto případě existují určitá doporučení, pro zdravé fungování vztahu mezi otcem a dcerou.

Otec je v životě dcery nepostradatelný především z hlediska dalšího fungování ve vztahu k mužům. Dcera má možnost porovnání vlastní ženskosti a otcovy mužnosti. V tomto případě je ale důležité, jak otec na dceřinu ženskost reaguje. Proto, pouhá přítomnost otce v rodině a životě dcery nutně neznamená i pozdější zdravý vztah k mužům. Podstatné je také říci, že se nejedná pouze o intimní vztahy, ale o vztahy k mužům obecně, například bratrské, přátelské nebo pracovní (Novák, 2013).

Odborníci se obecně shodují na tom, že podoba muže, kterou dívka v sobě uchovává, je velmi poznamenána jejím otcem, jeho osobností. Často se pak zamilovávají do mužů, jejichž povahové vlastnosti jim připomínají otce. Nelze nicméně říci, že ve svých milostných vztazích hledají ženy pouze rodiče opačného pohlaví. Pokud se zamilují do staršího muže, nemusí nutně platit, že je to proto, že by v něm viděly nebo hledaly svého otce. Není to tedy všeobecně platný zákon (Corneau, 2007).

Důležitým aspektem je také interakce mezi rodiči. Dcera si vytváří představy o partnerském soužití na základě otcova chování a jednání ke své partnerce, její matce. Z tohoto přístupu si vytváří očekávání toho, co je ve vztazích obvyklé. Pokud dcera vyrůstá v rodině, kde otec jedná se svou partnerkou bez respektu, úcty, může získat pocit, že je takové jednání normální a přípustné a později ve svém vztahu ho bude tolerovat i svému partnerovi (Leman, 2008).

2.4 Otec a adolescent

Při hodnocení otce dospívajícími je často nalézána souvislost s adolescentovým sebehodnocením. U dívek se výsledky týkají obzvláště sebedůvěry. Pokud vnímají otce jako uznávanou osobu, s určitou sociální prestiží, věří více samy sobě. Jestliže ale o jeho sociálních hodnotách pochybují, je jejich sebedůvěra nižší. Dá se předpokládat, že pokud adolescent vnímá otce jako atraktivního (vřelého, aktivního, cílevědomého), bude pak také otec poskytovat pozitivní zpětnou vazbu. Ukazuje se, že pozitivní sebehodnocení adolescenta je důležité hlavně proto, aby otce vnímali jako autoritu, vůči které se můžou vymezit v názorech a postojích (Macek & Osecká, 1996).

Otec se svými dětmi jedná odlišně než matka. Jeho role v jejich životě je ale nenahraditelná. Podle Rause (2004) Otec by měl dospívajícímu člověku pomoci k osamostatnění, vytvoření vlastní identity. Vytváří prostředí, díky kterému se adolescent může učit důvěře k lidem, vytváření názorů a postojů. Má vliv také na vytváření mužské nebo ženské role. Jeho vlastní maskulinita a postoj k ženám obecně, působí na ztotožňování dcery s její rolí ženy. Také kvalita vztahu otce a syna, ovlivňuje míru případné agresivity nebo pasivity u chlapců (Stamps at al., 2009).

Je nezpochybnitelné, že uplatnění otce ve výchově je stále velmi důležité. Tradičním pohledem, je otec důležitým elementem například při výběru povolání. V některých rodinách otec stále zůstává jako ten, který ve finálních fázích „schvaluje“ určitá rozhodnutí. Pravdou nicméně je, že v rodinné komunikaci není tak často vidět. Dospívající častěji své potíže probírají s matkou, zabývají se s ní všedními problémy, jejichž subjektivně vnímaná důležitost může zastínit „velké problémy“. Adolescenti ale přítomnost otce v rodině vnímají především jako určité kritérium stability a hodnoty rodinného prostředí (Carlson, 2006).

2.5 Otcovská výchova

Stejně tak jako jeho pozici v rodině, je i výchova ze strany matky i otce, ovlivněna dispozicemi, zkušenostmi a také genderovými stereotypy, které se mohou objevovat i zde. Důležitou roli, ale hraje i vstřícnost člověka budovat, tvořit si svůj život. Podstatnou je tak sociokulturní sféra, která může determinovat působení rodičů na dítě, jejich výchovu (Nešporová, 2012).

Ukazuje se, že otcovo aktivní sdílení výchovy spolu s matkou pozitivně ovlivňují socializaci dítěte, vnímavost, a dokonce i studijní úspěchy. Mnoho výzkumů poukazuje na to, že jak se otec ve výchově podílí má vliv na dítě samotné, ale i na jeho další životní kroky. (Stewart, 2003) Získává důvěru v sebe sama i v ostatní, učí se spolupráci

tak, aby se necítil ohrožený. Otec je pro své děti v neposlední řadě také vzorem, protože svými postoji a chováním modeluje jednání svých dětí (Bakalář, 2002).

To, že může být rozdíl v přístupu k dcerám a synům jsem uváděla již v předchozích kapitolách. Odlišnosti můžeme najít i ve výchově. K dcerám jsou otcové tradičně spíše něžnější a jemnější, více ochranářští, u synů s věkem přichází spíše drsnější přístup a méně projevů fyzické náklonosti. (Stamps at al., 2009). Zdůrazňuji to především z důvodu, že chlapci tento typ „porovnávání sil“ často spíše vítají. Ženy ale často nesou špatně, když musejí být na děti tvrdé, právě proto je to mnohdy v rolích otců (Bakalář, 2002).

Pokud se na výchově podílejí oba rodiče, vede to k přístupům, které jsou mnohem méně extrémní a více realistické. Mohou se totiž učit z chování toho druhého. Pokud si dítě vytvoří bezpečný vztah k oběma rodičům, má jistou výhodu. Díky tomu, že si formuje vazbu vícečetnou, získává větší pocit bezpečí, je si jistější sám sebou a také v mnohých situacích uvažuje vyzráleji. Chlapci, s pozitivním citovým vztahem k oběma rodičům, se pak bez větších problémů identifikují se svým otcem (Burgessová, 2004).

Uváděla jsem, že přístup otce je silně ovlivněn i zkušenostmi, které si většinou odnesl z původní rodiny, z chování svého otce. Je to ale pouze v případě, kdy je s ním ztotožněn a přesvědčen, že je správné. Ve chvíli, kdy s výchovou svého otce nesouhlasí, své jednání přizpůsobuje tak, aby tyto vzorce již neopakoval. Výchovné styly se tedy často dědí. Pokud dítě zažije šťastné dětství, je také velká pravděpodobnost, že je připraví i pro své děti (Matějček, 1994).

2.6 Nepřítomnost otce

Mnoho dětí se z různých důvodů ocitá bez otců, ať už v raném dětství nebo v dospívání. Tato situace pak samozřejmě ovlivňuje vývoj dítěte, ale i ostatních členů rodiny. Tuto kapitolu zařazuji především proto, že se úzce týká některých respondentů, se kterými jsem vedla rozhovory.

Již od druhé poloviny 20. století narůstá počet rozvodů v západní společnosti. S tím roste počet dětí, které vyrůstají pouze s jedním z rodičů, většinou je to matka. Právě v této době se začal objevovat pojem „bezotcovství“. Bezotcovstvím je nazýván stav, kdy otec tráví se svým dítětem méně než dvě hodiny týdně. Täubner (1989) v souvislosti s tím uvádí, že dítě, které není vychováváno otcem je tím ochuzeno o část předpokladu na harmonickou budoucnost.

Většina odborníků se shoduje na tom, že u dětí, které vyrůstají bez otce nebo s ním mají špatný vztah, můžeme častěji nacházet problémy ve vývoji nebo

problematické dospívání. V některých studiích, které se zaměřují na nepřítomnost otce v životě dítěte, autoři upozorňují na fakt, že děti, které vyrůstají bez otce častěji doprovází problémy se zvládnutím agresivního chování, špatným prospěchem (Täubner, 1989). Dalšími problémy spojené s tímto tématem jsou potíže s autoritou. Uvádí, že dítě, které vyrůstá bez otce pak za každou autoritou může vidět ztrátu svobody. Úkolem otce je dodávat svému dítěti sebevědomí, být mu oporou. Pokud otec chybí, hledá dítě nebo dospělý člověk náhradní oporu, která by mu dodala potřebnou odvahu (Huurre at al., 2006).

Studie ELSPAC, která probíhala v mnoha zemích Evropské unie, včetně České republiky, prokázala, že nepřítomnost otce a jeho špatný vztah k matce, měly negativní vliv na socializaci dítěte. Dalšími poznatky bylo vnímání těchto nedostatků odlišně u dcer a synů. Chlapci se projevovali spíše agresivně (neposlušnost, zlost), u dívek byly problémy manifestovány v oblasti emocí (žárlivost, samotářství, neochota pomáhat druhým, neschopnost empatie). Na dívky měla dále velký vliv nemožnost matek s někým sdílet své období po porodu. Na chlapcích se odrážely obavy matek z dalšího opuštění (Institut biostatistiky a analýz Masarykovy univerzity, 2020).

Ve chvíli, kdy je dítě svěřeno do péče matky, velmi záleží na komunikaci mezi bývalými partnery. Některé matky mohou otce prezentovat jako špatný příklad, kritizovat ho před dětmi, někdy dokonce komplikují jejich vzájemné vztahy. Takové jednání může vést k porušení autority otce, k negativnímu náhledu na něj nebo dokonce k syndromu zavrženého rodiče. Tento syndrom se objevuje ve chvíli, kdy jeden rodič svým chováním ovlivňuje dítě proti rodiči druhému až do té fáze, kdy dojde k zavržení nebo úplnému odcizení od něj. Dítě se pak nerealisticky identifikuje s názory manipulujícího rodiče, považuje ho za hodného, druhého rodiče naopak vnímá jako zlého (Bakalář, 2002).

Absenci otce se matka snaží vyrovnávat vždy různým způsobem. O kompenzaci u synů matka usiluje často tím, že všechnu svoji péči a pozornost věnuje právě jemu. Ve společnosti je pak sice hodnocena jako oddaná matka, je zde ale riziko fixace syna na matku. Syn pak svoje rozhodnutí, svůj život a budoucnost určuje podle jednání, názorů a postojů matky. V těchto případech autoři popisují i extrémní případ „věčný vězeň matky“, kdy syn není schopen se od matky odpoutat, je jeho ochránkyní až do pozdní dospělosti. Problémy nastávají i v partnerské sféře, kdy matka zasahuje do partnerských vztahů svého syna, do jeho nové rodiny, často proti nové partnerce (Täubner, 1998).

Pokud se naopak zaměříme na otce a dceru, můžeme dojít opět k důsledkům, které v nefunkčním vztahu mohou vzniknout. Přesto, že otec v rodině není přítomný,

dcera si ho může idealizovat. Idealizace jako taková není největším problémem, jsou to potíže, které s ní přicházejí. Dívky si své ideály často přenáší do svých vlastních milostných vztahů, snaží se najít partnera podle vzoru jejího otce. Situaci autor popisuje tak, že dívka touží po pozornosti, které se jí nedostává a upíná se k ideálům, které nikdy nenalezne. Hledá bájného prince na bílém koni, někoho, kdo ji vysvobodí (Corneau, 2007).

Tím, že pro dívky není otec v životě přítomen, se může projevit komplex z nedostatku otcovství. Úzce tím navazuji na to, co jsem se již snažila osvětlit výše. Dívky si v těchto případech vybírají za své partnery muže výrazně starší nebo prožívají ve vztahu k mužům větší problémy než dívky, které vyrůstaly v otcově přítomnosti (Novák, 2013). Například z výzkumu E. M. Hetheringtonové, kdy byla porovnávána skupina dívek vyrůstajících bez otce a v přítomnosti otce, vyplývá, že dívky bez otce navazovaly partnerské vztahy dříve, byly sexuálně aktivnější, dříve uzavíraly sňatek a později byly v manželství nešťastnější. V profesní sféře dosahovaly horších výsledků, častěji trpěly depresemi a jejich partneři byli méně vzdělaní, než tomu bylo u dívek, které vyrůstaly s otcem (Hetherington et al., 1992).

Na druhé straně platí, že ne všechny děti, které vyrůstají v nepřítomnosti otce, trpí těmito problémy. Ani u dítěte, které s otcem vyrůstá není zaručen pozitivní vývoj ve všech oblastech. Pouhá absence otce v životě dítěte nestačí k vysvětlení všech patologických jevů, které se v rodině vyskytují. Na vývoji dítěte se krom jiného podílí i životní úroveň rodiny, stres a konflikty mezi rodiči, spokojenost matky s rodinným zázemím nebo subjektivně vnímaný zájem o dítě, výchova (Novák, 2013).

V tomto kontextu se chci ještě krátce zmínit o situaci, kdy je nepřítomna matka a dítě je tak ve výhradní péči otce. Studie, které se zabývaly rozdíly v péči otce a matky, nezjistily žádné významné rozdíly. Psychický stav dětí se v obou případech ukázal jako srovnatelný. I přes to se na tyto, u nás stále ještě ojedinělé, situace dívá společnost s velkou nedůvěrou. Odsuzují matky, které nemají po rozchodu dítě ve výhradní péči (Warshak, 1995).

Výzkumná část

3 Předmět a cíl výzkumu

Objektem šetření mé výzkumné části je adolescent ve vztahu ke svému otci. Předmětem výzkumu je role otce v životě adolescenta a celé jeho rodiny. V práci se snažím přiblížit pohled adolescenta na roli otce, zaměřuji se i na konkrétní funkce, které v životě adolescenta zastává. Technikami, které uvádím v dalších kapitolách, se snažím nalézt společné znaky mezi jednotlivými adolescenty a jejich vztahem s otci a také osobité odlišnosti, které se v rodinách vyskytují. Dalším cílem, který jsem si stanovila, bylo ukázat variabilitu otcovské role, to, jak ji vnímáme je individuální a nemůžeme ji zahrnout do jedné podoby. Otcovské role se postupem času značně proměnily, v literatuře ale stále můžeme najít stereotypní rozdělení rolí rodičů. I přes to, že se dnes klade velký důraz na angažovanost otce v rodině a o péči o dítě, je vždy v kompetenci otce, jak se ke své roli postaví. Každý otec je tak jedinečný, je velmi těžké zařadit ho do jednoho určitého typu.

3.1 Výzkumné otázky

V této práci jsem si stanovila jednu hlavní výzkumnou otázku. Tuto otázku jsem dále specifikovala v šesti dílčích podotázkách, které měly pomoci lépe prozkoumat výzkumný problém. Představují také určité obsahové body, na základě kterých jsem dále sestavovala otázky do polostrukturovaného rozhovoru

- **HVO: Jaká je představa adolescentů o rolích otce v rodině?**
- **VVO1: Jak posuzují podíl otce na chodu domácnosti?**
- **VVO2: Jak prožívají společně strávený čas s otcem?**
- **VVO3: Jaký je jejich pohled na zapojení otce do školních záležitostí?**
- **VVO4: Jak adolescenti vnímají komunikaci mezi rodiči?**
- **VVO5: Jakým způsobem vnímají zapojení otce při řešení problémů?**
- **VVO6: Jak prožívají vztah se svým otcem?**

3.2 Výzkumný vzorek

3.2.1 Výběr respondentů

Při výběru respondentů jsem používala metodu záměrného výběru. Je to poměrně rozšířená metoda, která se používá v rámci kvalitativního výzkumu. Tato metoda je založena na principech stanovení si určitých kritérií, které jsou pro výzkum klíčové. Na

základě těchto znaků se následně vyhledávají účastníci výzkumu. Záměrný výběr se používá v mnoha variantách, v mém případě jsem vybrala prostý záměrný výběr, který se využívá v případech, kdy není cílem získat velké množství respondentů a výzkumný soubor není těžko dostupný (Milovský, 2006).

V rámci výzkumu jsem vybrala kritéria, která měla určit, jací respondenti mohou být do výzkumu zařazeni. Prvním kritériem byl věk. Práce je zaměřena na pozdní adolescenci, proto jsem vybírala pouze ty respondenty, kteří byli ve věku 15-20 let. Tuto hranici jsem určila na základě charakteristik adolescence podle Vágnerové (2005). Nestanovovala jsem kritérium biologického otcovství. Výzkumu se tedy mohli zúčastnit i ti, kteří vyrůstali s matčíným partnerem, kterého za svého otce pouze považují. Jediným požadavkem v tomto směru byl fakt, že respondenti svého otce znali, měli spolu vytvořen vztah, ať už byl jakýkoliv. Chtěla jsem postihnout jejich názory na roli otce na základě zkušeností, které s otcem opravdu prožili. Co se týká uspořádání v rodině, nebylo mým cílem postihnout roli otce v úplné rodině. Je jasné, že se vnímání otce adolescentem v úplné a neúplné rodině liší, nicméně mi přišel tento kontrast pro výzkum zajímavý.

Za pomoci výše zmíněných kritérií jsem vybrala sedm respondentů, tři dívky (Hana, Lindu, Helenu) a čtyři chlapce (Zdeňka, Ivana, Jana, Dana) ve věku 17-19 let. Všichni s otcem po různě dlouhou dobu žili ve společné domácnosti. V současné době Hana, Helena, Ivan a Dan již bydlí sami nebo s partnerem. Pět z vybraných respondentů stále studuje, Dan a Helena již mají stálé zaměstnání. Rodiče Hany, Ivana a Heleny jsou rozvedení, téměř všichni byli v následné péči matky, pouze rodiče Heleny se domluvili na střídavé péči. Každý z dotazovaných má alespoň jednoho sourozence.

3.2.2 Etika výzkumu

Ve výzkumné části jsem nezapomněla ani na etickou stránku. Každému respondentovi byl předložen informovaný souhlas (viz příloha 1). Snažila jsem se jim vysvětlit o jakou práci se jedná, jaké jsou mé cíle a jaké metody využívám. Účastníky jsem také informovala o interpretaci výsledků, jejich možnosti do nich nahlédnout a kdykoliv z výzkumu odstoupit. Protože byl jeden z respondentů mladší 18 let, bylo nutné klást důraz i na tuto skutečnost. Jeho zákonnému zástupci byl tedy předložen dokument (viz příloha 2), kdy podpisem ztvrzoval, že souhlasí s účastí svého dítěte na výzkumu. Tyto informované souhlasy považuji především za ochranu pro respondenty, ale i pro mě jako výzkumníka, protože jsem tak dostala svolení k použití údajů. Všechny tyto informace jsou nicméně anonymizované. Změnila jsem jejich pravá jména, používám v celém výzkumu jména smyšlená, která si vybrali sami respondenti.

4 Techniky a metody výzkumu

4.1 Design a přístup výzkumu

Pro výzkumné šetření jsem zvolila kvalitativní přístup, ten je typický výzkumným rámcem, který pro účely výzkumu využívá kvalitativní metody. Definice tohoto přístupu se nicméně u různých autorů liší, vymezení tedy není jednotné. Ve většině případů ale bývá považován za protiklad stylu kvantitativního. Znaky, které kvalitativní přístup charakterizují, nejsou pouze absence statistických metod, ale především jedinečnost, neopakovatelnost, dynamika, reflexivita a další (Milovský, 2006). Vzhledem k povaze výzkumného problému bylo tedy použítí kvalitativního přístupu na místě. Role otce je jedinečný fenomén, v každé rodině unikátní, na světě nenajdeme dva stejné otce. Role otce v rodině se také svým způsobem vyvíjí, čímž zachycují i dynamiku celého procesu. Navíc v rámci celého výzkumu na tyto jevy působím, uplatňuje se tedy i reflexivita.

Jako vhodný výzkumný design jsem vybrala strategii případových studií, která je v rámci kvalitativních výzkumů jedna z nejrozšířenějších. V jednu chvíli je v centru mé pozornosti vždy jeden případ. V rámci mnohonásobné případové studie se snažím porozumět několika málo případům komplexně. Výsledky jsem následně připravila tak, abych je mohla případně porovnat. Existuje mnoho případů, ze kterých lze vybírat. Já jsem pro svoje výzkumné šetření vybrala případy typické, protože mým cílem bylo zachytit jevy tak, jak se projevují, probíhají v přirozeném prostředí. Dále podle kritérií, které jsem uváděla, jsem pomocí prostého záměrného výběru zvolila případy adolescentů, kteří později popisovali svůj vztah k otci a to, jak vnímají jeho roli v rodině.

4.1.1 Metody sběru dat a jejich zpracování

Jako metodu sběru dat jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor. Obsah rozhovorů jsem sestavila pomocí vybraných okruhů, kterým jsem v rozhovorech věnovala pozornost. Vytvořila jsem pro oblasti otázky, kterých jsem se snažila držet, nicméně jejich použití a pořadí nebylo dáno závazně. Snažila jsem se ale začínat na obecnější úrovni směrem ke specifitějším otázkám. Při pokládání otázek jsem vždy zhodnotila, jestli se v dané situaci hodí, někdy jsem ji vynechala nebo odložila tak, aby to pro respondenta bylo co nejvíce komfortní. Někdy jsem cítila určité napětí, použila jsem tak obecnější otázku, později při uvolnění atmosféry jsem se vrátila k citlivějším tématům. Měla jsem obavu z komunikace s adolescenty, protože není příliš lehké je zaujmout nebo je motivovat ke společné práci. Navíc u mužů jsem měla pocit, že se při tématech

zaměřených na emoce, jejich popisování, objevují určité potíže. I v tomto mi pomáhal polostrukturovaný rozhovor. Neměla jsem jasně daný scénář rozhovoru, otázek, a mohla jsem je určitým způsobem měnit, například ve chvíli, kdy sám dotazovaný spontánně změnil téma. Zároveň jsem obsahově postupovala podle nastavené osnovy a mohla jsem se vrátit zpět k podstatě rozhovoru tak, že to mně i respondentovi dávalo smysl.

Všechny rozhovory byly nahrávány do mého telefonu. Nikdo z dotazovaných s nahráváním neměl problém, ptala jsem se jich vždy před setkáním. Rozhovory jsem se snažila uskutečnit v klidném prostředí, ať už u mě nebo u respondenta doma.

Nahrané rozhovory jsem přepisovala doslovně. Text jsem poté analyzovala pomocí otevřeného kódování. Data, která jsem nashromáždila v průběhu rozhovorů jsem rozdělila do jednotlivých segmentů, podle jejich významu. Rozsah těchto úseků byl různě dlouhý (věty i celé odstavce). Tyto segmenty jsem následně v procesu kódování opatřila kódem. Ty úseky, které příslušely stejným jevům, jsem seskupovala do kategorií, se kterými jsem dále pracovala. Objevovala jsem tímto způsobem témata, která byla pro každý případ přínosná a důležitá.

5 Případové studie

5.1 Hana

Základní údaje:

Hana, 19 let, studentka

3 mladší sourozenci, rodiče rozvedeni

Výzkumné šetření probíhalo o víkendu v odpoledních hodinách u respondentky doma. Bydlí se svým přítelem, od matky se odstěhovala před rokem. S otcem se neseťkává již od dětství. Ačkoliv jednu dobu, kvůli finanční situaci, bydleli u dědečka z otcovi strany, otec se zde vyskytoval zřídka. Setkání probíhalo nejprve rozpačitě, nejprve jsme tedy konverzovaly o obecných tématech. Později, když jsem měla pocit, že je respondentka uvolněná, pokračovala jsem samotným rozhovorem.

Hana nyní domácnost sdílí se svým partnerem, který se stará především o finanční záležitosti. Ona se do domácnosti zapojuje spíše prakticky – uklízí, vaří a partnerovi částečně přispívá z alimentů, které na ni otec platí. Dříve, když ještě bydlela v domácnosti s matkou a bratry, byly povinnosti rozděleny podle potřeby a časových možností jednotlivých členů. Otec se na chodu domácnosti nikdy nepodílel, pouze je čas od času přišel navštívit, nicméně to si Hana moc nepamatuje. S matkou bydlela prakticky po celý život.

Otec v současné době žije se svým otcem v domě, kde dřív Hana bydlela s matkou a sourozenci. Nemá žádnou stálou práci, o jeho finanční situaci, přivýdělcích, nemá žádné informace. Kontakt mezi nimi je totiž velmi sporadický, Hana uvádí, že si v posledním půl roce pouze dvakrát telefonovali. Osobně ho viděla před rokem a půl, když k němu šla převzít alimenty. Většina jejich setkání, telefonátů, je ve chvíli, kdy je otec pod vlivem alkoholu nebo omamných látek, což Hana nese špatně, pořád doufá, že se tato situace změní. Témata rozhovorů se převážně točí kolem partnerů Hany. Otec se ně často ptá, zajímá ho, jak se k ní chovají, nepřímě jim také vyhrožuje. Ona má pocit, že je to proto, že v nich vidí konkurenci, nechápe ale proč, podle ní na to nemá právo.

Hana rodinu jako takovou vnímá jako matku, jejího přítele a své sourozence. Otec do rodiny nezařadila. Čas s otcem ani otcovský vzor jí nikdy příliš nechyběl, někdy zapomíná, že nějakého otce má, hlavně proto, že se v jejím dětství vyskytoval málo a vzpomínky na něj si spojuje spíše s fotkami. V pubertě občas přemýšlela, v čem by byl

její život jiný, kdyby v něm byl i její otec, nakonec ale v jejím okolí vždy nějaký muž byl, ať už matčin přítel, strýc nebo pradědeček a nemá pocit, že by ho tedy potřebovala.

Hana nyní studuje střední školu, gymnázium. Tento výběr si prosadila ona sama, rodina s touto volbou příliš nesouhlasila. *„Já jsem si vlastně řekla, že to všem nandám, že jim vlastně ukážu, že na to mám a že mám i na tu vysokou školu...“* Je velmi pyšná na to, jak ve škole prospívá, hlásí se na vysokou školu.

Rozvod rodičů byl důsledek toho, že spolu oba rodiče dlouhou dobu nežili. Otcova reakce na rozvod byla velmi negativní, opil se a matku ohrožoval, čehož byla Hana svědkem. Nyní je komunikace mezi rodiči prakticky nulová, zúžila se pouze na telefonáty ohledně alimentů na děti. Hana s matkou o otci mluví málo, ale ne proto, že by to bylo tabu, spíše nemá tu potřebu. Nebylo tomu tak vždy, dříve se Hana na průběh jejich vztahu ptala. Nyní otce probírají pouze tehdy, když se ozve a Hanu to nějakým způsobem rozruší.

Hana by ráda vztah s otcem změnila. Chtěla by, aby jejich telefonáty probíhaly jinak, aby nevyhrožoval jejímu příteli. Také by stála o to, aby o ni projevoval větší zájem. Vzápětí ale přiznává, že většinou se jí ozve proto, že mu to připomenou jeho sourozenci. *„Myslím si, že mu to připomenou... Že to není jako od srdce a že bych občas stála o to, aby to opravdu byl od něj ten zájem...“* Otec podle názoru Hany na vztahu možná v poslední době také něco změnit chce, protože se častěji zmiňuje, že by mu Hana měla častěji volat. Na konci rozhovoru Hana přiznává, že po tom, co mi řekla, si uvědomuje, že o změnu ve vztahu k otci ani nestojí. *„Že vlastně mám lidi, kteří mě mají rádi. Mám pro svoje dítě dědečka, byť nevlastního, kterej o něj bude stát a asi svého tátu... Svého biologického tátu, protože nemůžu říkat táta jako táta, vlastně nepotřebuju.“*

5.2 Linda

Základní údaje:

Linda, 19 let, studentka

2 sourozenci, rodiče sezdaní

Výzkumné šetření probíhalo opět o víkendu, nicméně tentokrát jsme se sešly u mě doma. Myslím, že to mohlo být pro respondentku mírně nekomfortní, nicméně u ní doma jsme z technických důvodů být nemohly. Linda nyní studuje vysokou školu a pobývá u svého otce a jeho sestry v Plzni. Otec se od matky odstěhoval z důvodu lepší pracovní nabídky, ale také kvůli tlaku sestry. I přes to s matkou nadále udržuje partnerský vztah, o děti se zajímá, jezdí je navštěvovat.

Jak jsem zmiňovala Linda v současné době žije se svým otcem a jeho sestrou v jedné domácnosti. Přestěhovala se tam, protože do Plzně nastoupila na vysokou školu a byla to pro ni jednodušší varianta. V domácnosti, ať už nyní u otce nebo dříve u matky, se snažili rozdělit povinnosti, nicméně to nikdy nebylo příliš účinné, nakonec každý dělal to, co bylo zrovna potřeba. Otec v obou domácnostech funguje dobře, nemá problém práť, žehlit nebo vařit, nicméně nejlépe funguje v technických záležitostech.

Protože s otcem v současné době bydlí, tráví s ním poměrně dost času. Je to ale opravdu jen díky společnému soužití, od doby, co se odstěhoval za svou sestrou, rodina spolu čas už téměř vůbec netráví, dokonce ani na Vánoce nebo jiné svátky. Nebylo tomu tak ale vždy, společné chvíle trávili při nedělních obědích, chodili do kostela. Konkrétně s otcem pak jezdili na výlety na kole nebo často nakupovat. Tyto aktivity byly vždy povinné a Linda je nevnímala vždy jako pozitivní. „*Nikdy jako nehleděl na naše potřeby, vždycky to bylo jakoby z jeho hlavy, že se někam půjde nebo se něco udělá.*“ Nicméně sama Linda přiznává, že nevole k společným výletům byla proto, že byla malá a otec se nedokázal vcítit do potřeb dítěte. Teď jako dospělá by tyto aktivity znovu uvítala.

Na výsledky ve škole otec dohlížel pravidelně, nicméně vždy ho zajímala pouze známka, už ne jestli za ní stojí nějaké úsilí. Učit se s dětmi se otec pokoušel, nakonec ale „štafetu“ převzala matka, se kterou byla výuka efektivnější, protože pracuje jako učitelka. Výběr školy byl pro Lindu poměrně náročný. Měla pocit, že ji otec tlačí směrem, který pro ni nebyl zajímavý. Chtěl, aby se věnovala hudbě a umění. Ona mu ale nakonec vůbec nedala šanci, jakkoliv se na volbě podílet a je ráda, že se rozhodla sama za sebe.

Rodiče vzájemně komunikují, ačkoliv spolu nežijí, každý den. Většinou pak řeší spíše obecná témata jako jsou práce nebo domácnost. „*Myslím si, že tyhle dva lidi toho spolu nemají moc společného,*“ Vztah spolu nadále udržují spíše ze zvyku a také proto, že je otec praktikující křesťan a rozvod pro něj není možný. Navíc jim zřejmě tato situace navzájem vyhovuje, protože atmosféra v době, kdy otec ještě bydlel s matkou ve společné domácnosti, byla napjatá, a tím, že otec jezdí domů jen čas od času, se situace uklidnila.

Pokud se v rodině vyskytnou problémy, otec většinou není ten, kdo by je řešil. „*Táta strčí hlavu do písku vždycky, toho problémy absolutně nezajímají.*“ Roli otce při řešení problémů supluje v rodině starší bratr, ve kterém má matka určitou oporu a není na chod domácnosti sama. Otec se vždy angažuje pouze ve chvíli, kdy se jedná přímo o jeho problém, což ale Linda vnímá jako vhodné. „*Je možná dobře, že se do toho neangažuje, protože vím, že on by toho víc jako pokazil, než vyřešil.*“

Vztah s otcem se v životě Lindy časem velmi změnil. V dětství si vůbec nerozuměli, nedokázal se nikdy dostatečně vcítit do jejích potřeb, přání nebo problémů. Teď ale vnímá určitý posun, protože už se dokáže vůči určitým věcem ohradit. Navíc se snaží pochopit otcovu povahu a dívá se teď na něj z jiné perspektivy než dříve. Nyní s ním tráví čas ráda, ačkoliv jsou témata, kterým se při komunikaci záměrně vyhýbá, protože ví, že se na nich neshodnou. Ve vztahu s otcem je jí aktuálně dobře a nic by měnit nechtěla. Vidí ale ve svém životě momenty, kdy jí empatický otec velmi chyběl. „*Možná se to pak odrazilo taky na hledání mého vztahu... Prostě jako na mých vztazích, že sem prostě hledala někoho, kdo mi dá to, co mi můj táta nedal.*“

5.3 Zdeněk

Základní údaje

Zdeněk, 19 let, student

Sestra, rodiče sezdáni

Výzkumné šetření probíhalo u mě doma, protože si to Zdeněk tak přál. Byl velmi uvolněný a neměl problém hned začít s rozhovorem. V současné době studuje vysokou školu a pobývá tak většinu týdne mimo domov. Rodiče tuto změnu nenesli příliš dobře, ale postupem času se s ní smířili.

Domácnost, tak jak ji popisoval Zdeněk, funguje s nulovou kooperací jednotlivých členů. „*Každý sám za sebe. Mamka jedna místnost, táta jedna místnosti, já jedna místnost.*“ Jednotlivé povinnosti nemají nijak rozděleny, nikdo se příliš neangažuje v prostředí toho druhého.

Společně rodina čas trávila často, když byl Zdeněk malý. Později se rodiče začali více hádat a on trávil volné chvíle vždy s každým zvlášť. Rád jezdil k prarodičům na chatu, celkově k dědečkovi má velmi dobrý vztah, popisuje, jak ho učil jezdit na kole. Otec měl často moc práce nebo jiné povinnosti, takže se Zdeňkem tolik času trávit nemohl. Když si chvíli našel, jezdili spolu na vojenské akce. To, že na něj neměl otec příliš mnoho času Zdeňkovi nejprve vadilo, později si zvyknul a hledal si jiné zájmy.

Na základní škole si prošel Zdeněk šikanou. Trvalo dlouhou dobu, než se vše dozvěděli rodiče, protože se snažil celou situaci vyřešit sám. Později, kdy už byla situace velmi vypjatá, se Zdeněk otci svěřil. Ten okamžitě zareagoval a začal celou věc řešit se školou. O školní záležitosti se otec vždy zajímal, kontroloval známky, ale se synem se neučil. Ten si většinou chodil pro radu k dědečkovi. Na výběru střední školy se otec podílel a Zdeněk se tak vydal v jeho stopách na obchodní školu. S volbou vysoké školy ho otec také podporoval, ačkoliv neměl radost z toho, že bude studovat v jiném městě.

Vztah rodičů v současné době není příliš dobrý. Komunikují zřídka a pouze o neosobních tématech. Vztah se změnil nejvíce po matčině psychickém kolapsu a následnému nasazení antidepresiv. Nyní spolu setrvávají spíše ze zvyku. Vztah je dle Zdeňka již bez naděje na zlepšení. Případný rozchod by mu nevadil, nicméně nepředpokládá, že by si mohli, nebo chtěli, hledat někoho jiného. „*Já jsem to nikdy nebral tak, že jako úplná rodina... Vzhledem k tomu, jak jsou strašně od sebe povahově*

oddělený, tak jsem nikdy jako neuvažoval nad tím, že by si nemohli najít někoho jiného.“

Pokud se v rodině vyskytnou problémy je Zdeněk jeden z těch, kdo se do jejich řešení zapojuje. Dlouho nad nimi přemýšlí, řeší je hlavně sám nebo se zeptá dědečka, případně otce. Otec problémy většinou neřeší. Pokud ano, také spíše sám, když opravdu potřebuje pomoci, poradí se se Zdeňkem.

Komunikace s otcem nedělá Zdeňkovi žádné potíže. Mluví s ním často a o všem. Nicméně starosti si oba nechávají spíše pro sebe. Otec se s problémy nesvěřuje a Zdeněk nemá pocit, že by mu rozhovor s otcem poskytl nějakou úlevu nebo rozhrěšení. *„Nemáme ten vztah, abych s ním něco řešil.“*

Ve vztahu jako takovém zřejmě nemá Zdeněk úplně jasno. Někdy je schopný ho popsat jako standartní, někdy podle něho vůbec nefunguje. *„Vzhledem k tomu, že s tátou ty vztahy absolutně nefungují...“* *„Ono to není tak, že by ten vztah byl vyloženě špatnej.“* Nevidí žádný způsob, jak vztah nějakým způsobem změnit, i když se o první kroky k určité úpravě pokouší, většinou to nevyjde. *„Já se vždycky o něco pokusím, ale... No... Už se ani nesnažím ten čas do toho nějak extra investovat“* Otec podle jeho názoru o žádnou změnu nestojí.

5.4 Ivan

Základní údaje

Ivan, 18 let, student

Bratr, rodiče rozvedení

S Ivanem jsme se na rozhovor domluvili v týdnu u mě doma. S cizím prostředím neměl problém, byl poměrně uvolněný. Ivan žije sám v bytě, kde dřív bydlel s celou rodinou, ale postupně se všichni odstěhovali pryč. Oba rodiče si našli nové partnery, s kterými má Ivan dobrý vztah. V bytě je sám šťastný, má své koníčky, rodiče za ním pravidelně jezdí. Oba ho také finančně podporují, matka mu pomáhá s nákupy a úklidem.

Jak jsem uváděla v současné době bydlí sám. Než se rodiče rozvedli a odstěhovali, byla domácnost poměrně jasně rozdělena. Otec, který pracuje v zahraničí, jezdil domů vždy pouze o víkendu. „*Táta byl ta hlava rodiny, co vždycky přinesla peníze, abychom se my měli dobře.*“ Matka se pak starala o domácnost a Ivan s bratrem jí pomáhali s úklidem a vařením.

Rodina ještě před rozvodem trávila čas společně převážně o víkendu, kdy byl otec doma. Otec se snažil vymýšlet různé výlety i s dalšími rodinami, často jezdili společně na chatu, kde bylo hodně práce a všichni se museli zapojit. Ivan konkrétně s otcem chodili na ryby. Tato aktivita ho bavila, byl to jeho nápad, pouze ranní vstávání mu dělalo problémy. V současné nepříznivé době spolu s otcem Ivan tráví výrazně méně času. Dohání to ale každodenním telefonováním.

Otec se do záležitostí kolem školy zapojoval vždy spíše pasivně. Ivan mu čas od času řekl některé své výsledky, více pozornosti prospěchu nevěnoval. S teoretickým učivem Ivanovi také nepomáhal, protože to nikdy příliš nepotřeboval, v praktických záležitostech mu některá témata vysvětloval. „*Co se týče praxe na autě, tak to mě celkem i vysvětloval nějaký věci a v podstatě mě tím nějak trošku naučil.*“

Rodiče mezi sebou, jak si Ivan pamatuje, komunikovali vždy spíše telefonicky, protože byl velký problém najít společný čas. I to mohlo být dle Ivana důvodem, proč se před dvěma lety rozvedli a od té doby je mezi nimi komunikace prakticky nulová. Otec rozvod snášel špatně, nedokázal pochopit, co se ve vztahu nepovedlo, větší podíl viny viděl na straně matky. Se syny toto téma často rozebíral, někdy to Ivanovi bylo až

nepříjemné. „*No jenže, když už je to po tisíci, tak do toho fakt ta chuť už není, že je to skoro to samý každou chvíli.*“ Nyní ale s odstupem času tato témata ustala. „*Ted' už vůbec, občas prohodí slovo, a co mamka... Ale to je tak jednou za měsíc.*“

Problémy vždy řešila rodina společně. Každý se snažil pomoci ostatním. Otec se angažuje především při problémech s financemi. Přístup k problémům má ale věcný, snaží se vše co nejlépe vyřešit. Hodně často ve věcech radí, Ivan jeho doporučení vítá a často se jimi i řídí.

Vztah s otcem se v průběhu dospívání příliš neměnil. Zredukoval se pouze společně strávený čas. Ivan by se s otcem rád vídal častěji, myslí si, že i otec by to uvítal, nicméně z časového hlediska to nyní není možné. „*Že jsem... Že by se mi líbilo, taky ho vidět častěji.*“ Všechno ostatní Ivan vnímá pozitivně a vše mu vyhovuje.

5.5 Helena

Základní údaje

Helena, 18 let, kadeřnice

6 sourozenců, rodiče rozvedení

S Helenou jsme se za účelem rozhovoru sešly u ní doma. Byla velmi nervózní, takže jsme si ze začátku pouze obecně povídaly. Helena žije teprve pár měsíců se svým přítelem, před tím bydlela se svou matkou, otčímem a nevlastní sestrou. Kromě té má ještě čtyři nevlastní sourozence ze vztahů jejího otce, kterého Helena často navštěvuje.

V domácnosti s přítelem si hned od začátku rozdělili povinnosti tak, že Helena uklízí a vaří, její přítel se stará o technické a finanční stránky. V době, kdy ještě bydlela s matkou, rozdělovaly si povinnosti mezi sebou, ačkoliv s nimi bydlel i její nevlastní otec, do domácnosti se nezapojoval. V domácnosti u otce oproti tomu nejsou povinnosti rozděleny nijak, otec pomáhá s vařením praním i úklidem. *„Taťka je spíš jako ženská... Ten zastává skoro všechno.“*

Čas s rodinou Helena trávila v dětství a dospívání velmi často. S matkou a nevlastním otcem jezdili na výlety každý volný víkend. Matka s otcem se domluvili již při rozvodu na střídavé péči, takže Helena byla u otce každý druhý týden na víkend. Otec se snažil, aby si tento čas co nejvíce užili, takže spolu podnikali spoustu různých druhů aktivit. Zaměřoval se spíše na sportovní činnosti, což Heleně moc nešlo, otec s ní neměl trpělivost, tím pádem to Helenu ani moc nebavilo.

Helena již nestuduje, rozhodla se po vyučení dále nepokračovat. Rodiče ji to vymlouvali, ale ona rozhodnutí nelituje. Nakonec otec ji podpořil nejvíc. *„Ted' si myslím, že je rád, že jdu v jeho kolejích, protože on je taky podnikatel.“* Na základní škole ji s učením nikdo nepomáhal, protože to nebylo potřeba. *„Jako já jsem nikdy nebyla jako nějakéj problémovej žák...“* S prospěchem si nikdy hlavu nedělala, čas od času se doma zmínila, a to spíš matce, se kterou byla větší část týdne.

Rodiče Heleny se rozvedli, když jí byly dva roky. Nikdy však žádné následky rozchodu rodičů nepocítovala, protože se vždy dohodli tak, aby to pro Helenu bylo co nejlepší. *„Dokázali se domluvit oba, i jako vůči mně. Tak si oba vyšli vstříc a doted' se baví.“* Důvod jejich rozchodu se nikdy nedozvěděla, vždy pro ni bylo důležité, že spolu rodiče komunikují a nemají problém se na většině věcí shodnout. *„Jsem vděčná až do ted', že to tak bylo a že třeba mě to nijak nepoznamenalo.“*

S problémy chodí Helena spíše za matkou. „*Protože je to jako máma.*“ Ví, jak jí pomoci, nikdy před ní neměla žádná tajemství, jsou si hodně blízké. S otcem příliš mnoho svých starostí neprobírá, protože má pocit, že ji neposlouchá a s problémy jí pomoci neumí. Výjimku tvoří záležitosti z oblasti financí a podnikání, tam si pro radu chodí převážně jen k otci.

Prakticky hned po rozvodu si Helenina matka našla nového přítele, s kterým Helena od té doby také vyrůstá. Nevycházeli spolu od začátku příliš dobře, jejich povaha byla značně odlišná a nedokázali se dohodnout ke spokojenosti obou. Projevovalo se to i na aktivitách, které společně rodina trávila. „*Na ty výlety se mi proto moc nechtělo, no.*“ Nyní ale se jejich vztah uklidnil. „*Možná jako tím, že jsem starší, že ho dokážu pochopit... Nebo možná už taky řešíme jiný věci.*“

Otec s Helenou o mnoha věcech nekomunikuje. Helena si to vysvětluje tím, že je žena a on, s ní díky tomu nemá příliš mnoho témat ke konverzaci. I přes to by ale byla velmi ráda, kdyby se to změnilo. „*No... Aby mě jako víc poslouchal. Jako co se mu snažím říct nebo aby jako aspoň se snažil mě jako pochopit.*“ On k ní ale se svými tématy chodí poměrně často a řeší s ní i problémy s partnerkou. Také podle Heleny nemá potřebu na vztahu s dcerou nic měnit, je spokojený. „*Já si myslím, že on je takhle jako spokojenej, jo... Že mu to jako nepříjde.*“

5.6 Jan

Základní údaje

Jan, 17 let, student

Bratr, rodiče sezdáni

S Janem jsem se sešla u něj doma, protože si to tak přál. I pro mě to bylo dobré rozhodnutí, protože jsem doufala, že bude více uvolněný, navíc jsem alespoň mohla osobně získat souhlas rodičů, protože Janovi ještě nebylo 18 let. Jan bydlí s oběma rodiči, starší bratr se od nich před nedávnem odstěhoval ke své přítelkyni.

Domácnost v rodině funguje na principu domluvy. Většinou vaří a uklízí matka, Jan se stará o svůj pokoj a pokud má čas, matce s domácími pracemi pomáhá. Otec se do domácnosti zapojuje pouze finančně, s úklidem nebo vařením nepomáhá. *„Nají se, koukne na televizi nebo si jde lehnout, obecně se vůbec nezapojuje.“*

Rodina, když byl Jan malý, podnikala mnoho společných výletů. Nyní již jezdí rodiče sami, protože pro Jana nejsou výlety zajímavé. *„Tak oni jezdí na nějaký výšlapy, na nějaký rozhledny a tohle, to mě nebaví.“* S otcem jezdil Jan na ryby, což ho dříve bavilo, teď to vnímá jako nezábavné a ztrátu času, otec ho musí vždy nutit.

Jan v současné době studuje střední školu. Na základní škole zažíval šikanu, nerad na to vzpomíná. Tento problém řešila pouze matka, protože ve škole pracovala. Otec se pouze několikrát zeptal, jak řešení situace probíhá, dále se neangažoval. Na výběru střední školy se otec také nepodílel, Jan si vybíral zaměření sám a s pomocí matky, která se mu snažila co nejvíce rozšířit okruh možností. *„Jo tak s mamkou jsme jakoby procházeli ty katalogy s téma školama. Koukali jsme, co by tam bylo dobrýho, co ta škola nabízí...“*

Vztah rodičů není úplně bezproblémový. Před nedávnem otec od rodiny dokonce odešel, ale nakonec se po čase znovu vrátil. Jan to ve výsledku hodnotí spíše negativně, nevadilo by mu, kdyby se otec do rodiny už nevrátil, pokud by dál finančně rodině přispíval. *„Pokavád' by pořád posílal peníze, protože přece jen je tam ten větší příjem z jeho strany, tak by mi to nevadilo.“* Vztah podle něho, je velmi narušený, a pokud by se otec nezměnil svůj přístup k matce, nemá ani naději na dlouhodobé fungování.

Problémy se v rodině řeší většinou společně a hodně záleží na povaze problémů. Jan se ve většině případů snaží zachovat chladnou hlavu a v mnoha případech je to on,

kdo ostatním dává pokyny pro úspěšné vyřešení potíží. Otec se stará většinou výhradně o záležitosti spojené s autem a financemi.

Vztah s otcem Jan nehodnotí příliš kladně. V podstatě v průběhu celého rozhovoru posuzuje jejich vztah jako odcizený nebo vůbec žádný. *„Já se s ním nemá potřebu bavit... Nikdy jsem ho nějak k životu nepotřeboval.“* Otce popisuje jako neschopného kompromisu nebo změny. Hodně mu také vadí, že ho stále bere jako dítě, protože očekával, že časem se to změní. Kontakt s ním záměrně nevyhledává, komunikuje s ním pouze v nutných případech. *„Za mě je ten člověk někdo, s kým se bavit nechci.“* Změnu ve vztahu s otcem neočekává a ani ji neinicuje. Otec by možná o lepší komunikaci stál, ale podněcuje ji špatným způsobem. *„Za ty roky jsem nějak usoudil, že nepotřebuju nějak jeho na blízku, aby byl...“*

5.7 Dan

Základní údaje

Dan, 19 let, řidič

Sestra, rodiče sezdaní

S Danem jsme se opět sešli u mě doma. Tentokrát jsem žádnou nervozitu z respondenta necítila, byl uvolněný a klidný. Dan se před nedávnem přestěhoval za svou přítelkyní, dříve žil s rodiči na vesnici. Stěhování uvítal, s rodiči má dobrý vztah, ale chtěl se posunout dál.

Rodina má povinnosti v domácnosti jasně rozděleny. Veškeré domácí práce, jako je vaření praní nebo úklid, obstarává matka. Děti ji nikdy nemuseli pomáhat, vše zastala sama. Otec se stará o dům a zahradu, zajišťuje technické záležitosti. S těmi mu často Dan pomáhal.

Rodina společně tráví velké množství času, a to ať v době, kdy byly děti malé, tak i teď, kdy už jsou dospělé. Dan je od raného dětství zvyklý na rodinné výlety, procházky nebo čas strávený u filmu. S otcem Dan provozoval spíše sportovní aktivity, ping pong, jízdu na kole nebo běh. „*Celkově se mi věnoval skoro ve všem, kdykoliv jsem chtěl pomoci, tak pomohl.*“ Společný čas si s otcem velmi užíval a vzpomíná na něj rád. „*Nás to bavilo oba, měli jsme z toho společnej jakoby koníček.*“

Do školních záležitostí se otec příliš neangažoval. Problémy ve škole a učení měla vždy pod dozorem spíše matka, takže otec v tomto směru nebyl příliš informovaný. Střední školu si Dan vybíral sám, otec měl jinou představu, ale když se Dan rozhodl jinak, nebyl proti. „*Jo, bylo to v pohodě, on by nebyl naštvanej.*“

Rodiče spolu mají velmi dobrý vztah. Komunikují každodenně, nejen o běžných záležitostech. „*Komunikujou až moc, když s nima sedím u telky, mám z toho filmu úplný nic, dokážou si povídat furt, no.*“ Na hádky si Dan moc nevzpomíná. „*Za celý život, jestli se hádali třikrát? Nehádají se vůbec, tam se nekřičelo.*“ Pravděpodobně to bude i povahou matky, která je nekonfliktní a před hádkou radši odejde.

Problémy si v rodině každý řeší sám, pokud to ale není v jeho silách snaží se společně najít správná východiska. Otec řeší problémy především technické, to, v čem se v domácnosti angažuje. Dan si k otci často chodí pro radu, vždy ho vyslechne a dá svá doporučení.

Dan popisuje svůj vztah s otcem jen v pozitivěch. Celkově se vztah neproměňoval, je stále stejně stabilní, konflikty mezi nimi prakticky nebyly. Pokud Dan něco provedl, otec to vždy řešil rozhovorem a následnou domluvou. „*V životě jsem asi nedostal facku, spíš jsme mluvili.*“ Dan by na vztahu s otcem nic nezměnil, vše mu vyhovuje a nemá pocit, že by to ze strany otce bylo jinak. „*Tatka je prostě takovej vzor v rodině i celkově v životě.*“

6 Výsledky

V této kapitole se zabývám výsledky výzkumného šetření ve snaze odpovědět na výzkumné otázky, které jsem v rámci mého výzkumu pokládala.

HVO: Jaká je představa adolescentů o rolích otce v rodině?

VVO1: Jak posuzují podíl otce na chodu domácnosti?

V každé rodině byl podíl otce na chodu domácnosti trochu odlišný. **Hanka** svého otce vůbec nevidá. V době, kdy s nimi ještě žil, byl jeho podíl minimální. Jediné, s čím jim nyní pomáhá je finanční situace, protože na děti platí alimenty. **Lindin** otec v domácnosti pomáhal prakticky se vším, neměl problém vařit ani uklízet. Tyto práce ale také vyžadoval od každého člena rodiny bez rozdílu. Pokud nebylo doma vše podle jeho představ, děti trestal. **Zdeněk** podíl otce v domácnosti hodnotí spíše jako nezáčastněný. Stará se pouze o to, co on sám potřebuje, v okruhu nikoho dalšího se neangažuje. **Ivan** žije sám. Otec mu nicméně pomáhá, a to především finančně. Bylo tomu tak po celý Ivanův život. Otce vnímá jako někoho, kdo vydělává peníze, aby se měla rodina dobře. O každodenní fungování domácnosti se vždy starala matka. **Helena** nyní žije s přítelem a stará se o domácnost prakticky jen ona, stejně jako v době, kdy bydlela s matkou. Otec s nimi nežil. Stále je to ale finanční stránka, v rámci které, do domácnosti přispívá nejvíce. **Janův** otec do domácnosti přispívá pouze finančně. O vše ostatní se stará Jan s matkou. **Danova** rodina má v domácnosti úkoly jasně přiděleny. Otec se neangažuje tam, kde je prostředí matky a naopak. Otcovou doménou jsou práce na zahradě, v okolí domu a technické záležitosti. Dan to má nyní stejně rozděleno i v domácnosti s přítelkyní.

VVO2: Jak prožívají společně strávený čas s otcem?

Hana se svým otcem čas netráví prakticky vůbec. Pokud už se setkají nebo spolu komunikují, není to pro Hanu rozhodně dobře strávený čas. Otec je často opilý nebo pod vlivem jiných návykových látek, a proto se situacím, kdy má s otcem komunikovat raději vyhýbá. V případě **Lindy** nastala v průběhu dospívání velká změna. V dětství chvíle s otcem nevnímala jako pozitivní, nebyly to aktivity, které by vítala, navíc otec nebyl vždy empatický. Nyní by ale o společný čas stála. **Zdeněk** s otcem v dětství trávil čas při společném koníčku (vojenské akce). Nebylo to ale příliš často, otec měl vždy hodně práce. Jemu to ze začátku vadilo, postupem času si ale zvykl. **Ivanův** otec pracuje v zahraničí, jezdil za rodinou pouze o víkendech. Ivan měl tak na otce poměrně omezený čas. I přes to si ho ale společně dokázali užít na rybách nebo při práci na chatě.

V současné době by byl Ivan rád s otcem alespoň o trochu častěji. **Heleniny** rodiče se rozvedli, když byla úplně malá, přesto ale mohla otce vidět, kdykoli to šlo. Matka jejich styku nikdy nebránila. Otec na společné chvíle většinou vybírá sportovní aktivity, které Heleně ne vždy vyhovují, ale i přes to s otcem čas tráví ráda. **Jan** s otcem čas netráví vůbec, protože ani nechce. V dětství si na společné výlety vzpomíná, nyní ale o společný čas nestojí. **Dan** naopak tráví s otcem čas opravdu rád a velmi mu chybí, protože oba mají v současné době hodně práce. Rád vzpomíná na výlety v dětství a na společný koníček.

VVO3: Jaký je jejich pohled na zapojení otce do školních záležitostí?

Zde se zdá, že zapojení otců do školních záležitostí respondentů, bylo spíše minimální. Otec **Hany** se nikdy nezapojoval, s rodinou nežil a ani o její školní výsledky nejevil zájem. **Lindin** otec se o to z počátku pokoušel, ale neměl dostatečnou trpělivost, a tak raději školní záležitosti probírala s matkou. **Zdeňkův** otec s učením příliš nepomáhal, zajímal se ale o jeho školní výsledky a zčásti se podílel i na jeho výběru střední školy. **Ivan** i **Helena** byli v oblasti školních záležitostí samostatní, občas otcí sdělili svoje výsledky, tím ale podíl jejich otců končí. Nikdy je průběh studia dětí příliš nezajímal. V rodině **Jana** i **Dana** je situace podobná, v jejich rodinách měla školní záležitosti na starost matka, otec se v podstatě nezapojoval, pokud nemusel.

VVO4: Jak adolescenti vnímají komunikaci mezi rodiči?

U této otázky je velmi široká paleta odpovědí, protože u každého z respondentů je situace naprosto odlišná. **Hančina** matka a otec spolu vůbec nekomunikují již od doby, kdy jejich vztah skončil. I finanční příspěvky (alimenty), otec řeší většinou přes některé z dětí. Na dobu, kdy byli rodiče ještě spolu, si Hana příliš nepamatuje, většinou se jí vybaví spíše negativní vzpomínky. Rodiče **Lindy** jsou sezdáni, ale nežijí spolu. V manželství setrvávají ze zvyku a kvůli náboženskému přesvědčení. Volají si nicméně každý den, stručně si sdělí, co nového se událo. V době, kdy s nimi otec ještě žil, byla komunikace spíše chladná. Podle Lindy nemají mnoho společného a dali se dohromady jen proto, že oba toužili po dětech. **Zdeňkovi** rodiče jsou také stále spolu, ale příliš spolu nekomunikují. Často se hádají, svalují vinu za své problémy na toho druhého. Podle Zdeňka jsou rodiče spolu ze zvyku, bojí se, že už by si jiného partnera nemuseli najít a nechtějí být sami. **Ivanovi** rodiče se rozvedli, z podnětu matky, před dvěma lety. Otec byl na matku za tento krok velmi naštvaný, často o ní před syny nehezky mluvil. Nakonec ale čas neshody vyřešil. Nyní komunikují stručně, ale jsou k sobě slušní (hlavně kvůli Ivanovi). Co si Ivan pamatuje, v době manželství se dorozumívali spíše telefonicky, otec pracuje v zahraničí a neměli na sebe příliš mnoho času. Rodiče **Heleny**

jsou také rozvedení. Oba rodiče se ale vždy dokázali velmi uspokojivě dohodnout, ať už na výchově nebo střídavé péči, což Helena vždy oceňovala. **Janovi** rodiče jsou také sezdáni, ale v posledních letech mezi nimi vznikají častější spory. Před nedávnem se otec dokonce odstěhoval, nakonec se ale po dlouhém přemlouvání do rodiny znovu vrátil. Jan jeho návrat nehodnotí kladně. Nesoulad byl, podle Jana, mezi rodiči vždy, matka pouze některé konflikty přehlížela. **Danovi** rodiče spolu komunikovali vždy dobře a často. V podstatě se nehádali, i dnes spolu dokážou mluvit celé hodiny.

VVO5: Jakým způsobem vnímají zapojení otce při řešení problémů?

Otec **Hany**, jak je zjevné z minulých otázek, se na řešení problémů v rodině nepodílí prakticky vůbec. I proto se Hana při problémech obrací na jiné členy rodiny, často i na nevlastního otce. **Lindin** otec se do problémů rodiny také příliš nezapojuje. Řeší pouze své starosti, nic jiného ho v podstatě ani nezajímá. To ale Linda hodnotí jako vhodné, protože má pocit, že by při řešení stejně nepomohl. **Zdeňkův** otec problémy ostatních spíše neřeší. Pokud je to ale nutné, snaží se najít nějaké vlastní východisko, nebo se poradí se Zdeňkem. **Ivanův** otec se zapojuje především při problémech s financemi. Pomáhá ale i v jiných oblastech, často ostatním radí, což Ivan vítá a radami se řídí. **Helena** si k otci chodí pro radu hlavně při problémech s financemi a podnikáním. Ostatní potíže řeší s matkou, protože má pocit, že ji otec nevnímá a s problémy pomoci neumí. V **Danově** rodině záleží na povaze potíží, protože má rodina rozděleny oblasti, o které se jednotliví členové starají. K otci tedy chodí Dan hlavně s technickými problémy a dále i s těmi, které se netýkají přímo domácnosti. Otec ho vždy vyslechne a dá mu svá doporučení.

VVO6: Jak prožívají vztah se svým otcem?

Hana za celý svůj život neměla s otcem dobrý vztah. Nyní má pocit, že by otec stál o změnu. Ona sama nejdříve přiznala, že by byla ráda, kdyby se mezi nimi některé věci změnili, nakonec ale usoudila, že po tom, co si při rozhovoru uvědomila, o zlepšení vztahu nestojí. **Lindin** vztah s otcem se v průběhu dospívání hodně proměnil. V dětství si nerozuměli, protože se otec nikdy nedokázal dostatečně vcítit do jejích potřeb. Nyní se ho ale Linda snaží pochopit, nic by měnit už nechtěla. I přes to přiznává, že jí v životě empatický otec chyběl. **Zdeňk** ve vztahu s otcem nemá úplně jasno, v rozhovoru se o něm vyjadřuje ambivalentně. Někdy podle něho není špatný, jindy jen popisuje jako nefunkční. V průběhu dospívání se ale příliš neměnil. Čas od času se Zdeňk pokouší o zlepšení komunikace, obvykle ale bez výsledku. Otec podle jeho názoru nic měnit nechce, je na tento typ vztahu zvyklý. **Ivanův** vztah s otcem je také v průběhu času stále stejně stabilní. Ubylo pouze množství chvil, které spolu mohou

trávit, což Ivana mrzí. **Helena** by byla ráda, kdyby s ní otec více komunikoval, vnímal její starosti, snažil se ji chápat. I přes to na čas, který spolu v průběhu dospívání trávili, vzpomíná ráda. Jejím otci, podle ní, jejich vztah vyhovuje. **Jan** hodnotí vztah s otcem jako odcizený nebo vůbec žádný. Vadí mu, že ho otec stále bere jako malé dítě. Otec by podle něho rád něco změnil, dává to ale najevo špatným způsobem, navíc Jan o to už ani nestojí. Naopak **Dan** vztah s otcem hodnotí jen pozitivně. Je stále stabilní, bez konfliktů. Vše vždy mezi sebou řešili domluvou. Otec je pro něho vzorem.

7 Diskuse

Účelem této kapitoly je určit konkrétní proměnné, které mohly hrát v tomto výzkumu roli a prostřednictvím nichž mohlo dojít k získání odlišných informací a tím i ke zkreslení výsledků výzkumného šetření. Zároveň se chci pokusit o porovnání výsledků s existující literaturou.

Za poměrně důležitou situační proměnou bych měla uvést prostředí, ve kterém se rozhovory uskutečňovaly, protože, ať už z časových, logistických nebo jakýchkoli jiných důvodů, nebylo možné se s respondenty scházet na stejném místě nebo v podobný čas. Rozhodně jsem tedy u některých z nich pocítovala mírnou nervozitu z neznámého prostředí a bylo nutné respondenta před začátkem rozhovoru nechat, aby se s novým místem trochu seznámil. Dost často jsem se v takových případech před začátkem snažila navázat konverzaci o běžných tématech a pokračovala až ve chvíli, kdy jsem měla pocit, že prvotní nervozita odezněla. Byl zde patrný rozdíl mezi rozhovory, které jsem realizovala ve mnou vybraném prostředí nebo u respondenta doma. Odpovědi byly od začátku otevřenější a více bezprostřední. Navíc některé rozhovory byly poměrně emotivní a dotazovaní měli v dobře známém prostředí větší pocit bezpečí.

Výsledky pak samozřejmě mohlo ovlivnit množství času, který respondenti s otcem strávili. Je jasné, že si úplný, jasný obraz o otcovské roli nemohli utvořit ti, kteří s otcem, z jakéhokoliv důvodu, netrávili čas. Právě kvůli tomu, jsem jako jedno z kritérií pro výběr respondentů zvolila fakt, že dotazovaní otce znali, měli spolu vytvořen vztah. V mém výzkumu to ale byla pouze Hana, která s otcem nevyrostala a nevidala ho již od raného dětství a informace o jeho nynějším životě má pouze z občasných telefonátů. I přes to se domnívám, že její pohled na roli otce v rodině a jejím životě, dokázala vyjádřit stejně kvalitně, jako ostatní. Zde může hrát roli i to, že velkou část života vyrůstala s matčíným novým partnerem, který ji do jisté míry otce suploval.

Dalším, co mohlo hrát roli, je skutečnost, že čtyři ze sedmi dotazovaných se již částečně nebo úplně osamostatnili od svých rodičů. Bydlí sami nebo s partnerem, a v době, kdy se uskutečňoval rozhovor, s otcem trávili omezený čas, který byl dopředu naplánován. Vzniká tím i určitý odstup od jejich dřívějšího vztahu. V některých případech, u Ivana a Dana, tento fakt přinášel spíše negativní emoce, protože jim čas, který mohli s otcem trávit díky tomu, že s ním sdíleli domácnost, chyběl. U ostatních, u Hany a Heleny, bylo osamostatnění dlouho plánováno a přinášelo s sebou svobodu a novou etapu v životě. Nicméně Hana s otcem prakticky nevyrostala a na společný čas si úplně nevzpomíná. Helena byla ve střídavé péči a žila v domácnosti s matkou a

nevlastním otcem. Dá se tedy říct, že v těchto případech, fakt osamostatnění, pro můj výzkum nehrál příliš významnou roli.

Z pohledu adolescentů je znát určitá nezúčastněnost otců v domácnosti a při problémech, které se týkají například otázek školy nebo obecně rodinných záležitostí. To, že adolescenti nebudou vnímat zapojení otců v rodině jako významné, jsem spíše očekávala. Podle Carlsona (2006) dospívající své problémy častěji řeší s matkou a je stále obvyklé, že i matka se více stará o chod domácnosti. Není pak výjimkou, že je otec vnímán jako živitel rodiny, ten, který nosí domů peníze. I toto se například v rozhovoru s Ivanem potvrdilo.

Z hlediska trávení volného času s otcem se výsledky poměrně liší. V některých případech by byli respondenti rádi, kdyby s nimi otec trávil více času, někdy o to ale vůbec nestojí. V mnoha studiích je nicméně upozorňováno na fakt, že otcové mají podstatný vliv na rozvoj emočního světa dětí. Přípravují je na další etapy jejich života, pomáhají jim s osamostatňováním, vytvářením vlastní identity (Stamps at al., 2009). Podle Friedlaenderové (2010) se otec dále podílí na organizování rodinné dovolené, vymyšlení a realizování spíše sportovních akcí. Tento výzkum je v souladu s tím, jak se svým otcem tráví čas Helena, ačkoliv u ní se otcova angažovanost v oblastech organizování sportovních aktivit spíše míjí účinkem. Lze tedy říci, že záleží i na typu aktivit, které otec zajišťuje. V tomto případě by respondentka raději volila jiný způsob trávení času.

To, jak adolescent vnímá komunikaci mezi rodiči je pro jeho pozdější život poměrně zásadní. Podle studií se negativní vztah mezi rodiči projevuje při socializaci dítěte (Mustonen at al., 2011). Konflikty mezi rodiči vedou k narušení autority rodiče nebo k negativnímu náhledu na něj. Dítě se pak nerealisticky identifikuje s „hodným“ rodičem. (Bakalář, 2002) Neshody mezi rodiči respondenti v mém výzkumném šetření také popisovali. Někdy více, někdy méně je vnímali, často ale vyjadřovali obavy, jaký to bude mít vliv na jejich pozdější život, jejich děti.

Z výsledků je jasné, že vztahy otců a respondentů jsou v některých případech velmi napjaté. Což ale v průběhu dospívání není nic neobvyklého, vztah mezi otcem a dítětem se v průběhu dospívání značně proměňuje. Mění se také náhled adolescentů na působení otce v rodině. Vnímají ho především jako určité kritérium stability a hodnoty rodinného prostředí (Carlson, 2006). V rozhovoru ale vždy dokázal dotazovaný najít na jejich společném vztahu něco, čeho si váží a rád na to vzpomíná. Nelze tedy říci, že by vztahy byly narušeny nevratně. Budoucí vývoj vztahu již bohužel pravděpodobně neuvidím, ale věřím, že na společném vztahu budou pracovat a posunou ho správným směrem.

8 Závěr

Výzkumy, které jsem uváděla ve své práci, se ve většině shodovaly na tom, že je otec pro dítě, ať už v dětství nebo v průběhu dospívání, velmi důležitý. Tráví s nimi čas, podílí se na chodu domácnosti, vytváří stabilní rodinné prostředí. To, jak k rodině otec přistupuje, jaký vztah si s potomky vytváří, adolescenty ovlivňuje i v dalších oblastech života.

V této bakalářské práci jsem si na začátku stanovila za cíl nahlédnout pomocí případových studií do několika rodin a nastínit tak pohled adolescenta na roli otce v jeho rodině. S použitím kvalitativních metod jsem se mezi jednotlivými rozhovory s adolescenty snažila najít určité společné znaky a specifika, která jsou z jejich pohledu pro roli otce důležité. Chtěla jsem tím především poukázat na variabilitu vnímání otcovské role.

V teoretické části jsem se nejprve věnovala vymezení a charakteristice období adolescence, kde jsem se snažila přiblížit, jak se v této etapě života člověk mění, ale také jaké vytváří vztahy a jak v nich běžně funguje. Dalším, čemu jsem se chtěla v práci zaměřit, je otcovství. V této kapitole jsem se věnovala tomu, proč je otec v rodině důležitý, jaká jsou specifika ve vztahu k adolescentovi. Důležitá je zde také kapitola o nepřítomnosti otce, protože se toto téma přímo týká respondentů, které jsem vybrala do mé výzkumné části.

V empirické části jsem se, s pomocí sedmi respondentů a polostrukturovaných rozhovorů, které jsem s nimi vedla, snažila odpovědět na výzkumné otázky, které jsem si pokládala. V rámci rozhovorů jsem mohla nahlédnout do života adolescenta a zjistit, jak on sám vnímá vztah se svým otcem, jeho roli v jeho životě, jak se v průběhu dospívání tato role z jeho pohledu měnila, co pro něj bylo důležité, co mu chybělo. V některých případech se adolescenti zamýšleli nad tím, co by s jejich dětmi chtěli dělat jinak. Zajímavé bylo pozorovat, jak se v mnoha oblastech respondenti vůbec neshodovali, někdy naopak jejich zkušenosti byly téměř totožné i přes to, že rodiny fungovaly naprosto odlišně.

Byla bych ráda, kdyby bylo moje výzkumné šetření inspirací pro další výzkumy a přispěla jsem tím k dalšímu zájmu o téma rolí otce v životě dítěte. Zároveň bych chtěla zmínit, že nebylo záměrem mé práce přinést univerzálně platné výsledky, v takto malém vzorku by to ani nebylo možné. Mým cílem bylo především na několika málo příkladech poukázat na variabilitu otcovské role z úhlu pohledu dospívajících a na to, jak se může v průběhu dospívání tento pohled měnit.

Seznam zdrojů

- Bakalář, E. (2002). *Průvodce otcovstvím, aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. Praha: Vyšehrad.
- Bradford, K. P., Hawkins, A. J., Palkovitz, R., Christiansen, S. L., Day, R. D., & Call, V. R. A. (2002). *The Inventory of Father Involvement: A pilot study of a new measure of father involvement*.
- Burgessová, A. (2004). *Návrat otcovství: jak se stát moderním otcem*. Brno: Jota.
- Carlson, M. (2006). *Family structure, father involvement, and adolescent behavioral outcomes*. Journal of Marriage and Family.
- Corneau, G. (2007). *Anatomie lásky: vztahy otec-dcera, matka-syn a jejich vliv na budoucí partnerské vztahy*. Praha: Portál.
- Čížková, J. (2003). *Přehled vývojové psychologie 2*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Dudová, R. (2008). *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.
- Friedlaenderová, H. (2010). *Projekt na podporu aktivního otcovství*. MPSV ČR
- Fromm, E. (2010). *Umění milovat*. Praha: Český klub.
- Grün, A. (2010). *Jdi svou vlastní cestou: jak čelit zranění z dětství*. Praha: Paulínky, 2010.
- Hetherington, E. M., Clingempeel, W. G., Anderson, E. R., Deal, J. E., Stanley – Hagan, M. & Hollier, E. A. (1992). *Coping with marital transitions: A family systems perspective*. *Monographs of the Society for Child Development*. Serial No. 227.
- Hofferth, S. (2003). *Race/ethnic differences in father involvement in two-parent families: Culture, context, or economy?* Journal of Family Issues.
- Huurre, T., Junkkari, H., & Aro, H. (2006). *Long-term psychosocial effects of parent divorce: a follow-up study from adolescence to adulthood*. European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience
- Chaloupková, J. & Šalamounová, P. (2004). *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Institut biostatistiky a analýz Masarykovy univerzity. (2020). *European Longitudinal Study of Pregnancy and Childhood*. <https://www.elspac.cz/index.php?pg=o-elspac>
- Janošová, P. (2008). *Dívčí a chlapecká identita*. Praha: Grada

- Kelly, J. B. (2000). *Children's adjustment in conflicted marriage and divorce: A decade review of research*. Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry.
- Kon, I. S. (1986). *Kapitoly z psychologie dospívání*. Praha: SPN
- Kučera, M. (1996). *Pohyb v prevenci a terapii: kapitoly z tělovýchovného lékařství pro studenty fyzioterapie*. Praha: Karolinum.
- Kuric, J. (2001) *Ontogenická psychologie*. Brno: Cerm.
- Lamb, M. E. (2004). *The role of the father in child development*. Hoboken, N. J.: Wiley.
- Leman, K. (2008). *Na otci záleží*. Praha: Návrat domů.
- Macek, P. (1999). *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portal.
- Macek, P. (2003). *Adolescence*. Praha: Portal.
- Maříková, H. (2009). *Pečující otcové: Příběhy plné odlišností*. Praha, Sociologický časopis, 2009.
- Matějček, Z. (1994). *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál.
- Mustonen, U., Huurre, T., Kiviruusu, O., Haukkala, A., & Aro, H. (2011). *Long-term impact of parental divorce on intimate relationship quality in adulthood and the mediating role of psychosocial resources*. Journal of Family Psychology ""
- Nešporová, O (2012). *Lidé města/urban people: Mateřství a otcovství v současnosti s přihlédnutím k historickému kontextu*. Praha: Sociologický ústav.
- Novák, T. (2013). *O otcovské roli: význam otce v rodině*. Praha: Grada.
- Poněšický, J. (2008). *Fenomén ženství a mužství: psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy*. Praha: Triton.
- Raus, P. (2004). *Role otce v rodině*. Brno: Centrum naděje a pomoci (CENAP)
- Rerrich, M. S. (1985): *Alle reden vom Vater – aber wen meinen sie damit? Zur Differenzierung des Vaterbildes*. New York: Campus Verlag.
- Říčan, P. (2004) *Cesta životem: vývojová psychologie*. Praha: Portál.
- Seifert, K. & Hoffnung, R. (1999). *Child and adolescent development*. Wadsworth Publishing
- Sejkorová, E. & Květoň, P. (2001). *Mužská a ženská role v současné rodině*. Praha: Portál.

- Skorunková, R. (2008). *Úvod do vývojové psychologie*. Hradec Králové: Gaudeamus.
- Stamps, K., Booth, A., & King, V. (2009). *Adolescents with nonresident fathers: Are daughters more disadvantaged than sons?* Journal of Marriage and the Family.
- Stewart, S. D. (2003). *Nonresident parenting and adolescent adjustment: The quality of nonresident father-child interaction*. Journal of Family Issues.
- Švancara, J. (1975). *Emoce, city a motivace*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Täubner, V. (1989). *Otec a jeho některé funkce v rodině*. Hradec Králové: Krajské kulturní středisko.
- Taxová, J. (1987). *Pedagogicko-psychologické zvláštnosti dospívání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Vágnerová, M. (2000). *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál.
- Vágnerová, M. (2005). *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.
- Vašutová, M. (2005). *Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání*. Ostrava: Ostravská univerzita.
- Warshak, R. A. (1995). *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí.
- Yablonsky, L. (1995). *Otcové & synové*. Praha: Portál.

Přílohy

Příloha č. 1: Informovaný souhlas

Informovaný souhlas účastníků s jejich zapojením do výzkumu

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na výzkumu. Lenka Rejdová mě informoval/a o podstatě výzkumu a seznámil/a mě s cíli, metodami a postupy, které budou při výzkumu používány, stejně jako s výhodami a riziky, které pro mě z účasti na výzkumu vyplývají.

Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou anonymně zpracovány a použity pro účely vypracování bakalářské práce.

Měl/a jsem možnost si vše řádně, v klidu a v dostatečně poskytnutém čase zvážit. Měl/a jsem možnost zeptat se na vše podstatné a potřebné. Na tyto dotazy jsem dostal/a jasnou a srozumitelnou odpověď.

Prohlašuji, že beru na vědomí informace obsažené v tomto informovaném souhlasu a souhlasím se zpracováním osobních a citlivých údajů účastníka výzkumu v rozsahu, způsobem a za účelem specifikovaným v tomto informovaném souhlasu.

Byl/a jsem poučen/a o právu odmítnout účast ve výzkumu nebo svůj souhlas kdykoli odvolat bez jakéhokoliv postihu.

Jméno a příjmení účastníka: .....

Podpis účastníka: .....

Datum: .....

Příloha č. 2: Souhlas pro rodiče (zákonného zástupce)

Souhlas s poskytnutím rozhovoru nezletilým respondentem

Prohlašuji, že souhlasím s účastí mého syna na výše uvedeném výzkumu. Lenka Rejdová mne informovala o podstatě výzkumu a seznámila mě s cíli, metodami a postupy, které budou při výzkumu používány, stejně jako s výhodami a riziky, které pro mého syna z účasti na výzkumu vyplývají.

Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou anonymně zpracovány a použity pro účely vypracování bakalářské práce.

Měl/a jsem možnost si vše řádně, v klidu a v dostatečně poskytnutém čase zvážit. Měl/a jsem možnost zeptat se na vše podstatné a potřebné. Na tyto dotazy jsem dostal/a jasnou a srozumitelnou odpověď.

Prohlašuji, že beru na vědomí informace obsažené v tomto informovaném souhlasu a souhlasím se zpracováním osobních a citlivých údajů účastníka výzkumu v rozsahu, způsobem a za účelem specifikovaným v tomto informovaném souhlasu.

Byl/a jsem poučen/a o právu odmítnout účast mého syna ve výzkumu nebo svůj souhlas kdykoli odvolat bez jakéhokoliv postihu.

Jméno a příjmení zákonného zástupce: .....

Vztah zákonného zástupce k účastníkovi: .....

Podpis zákonného zástupce:

Datum:

Příloha č. 3: Rozhovor č. 1 Hana (ukázka)

...

H: A... Vidáš se teď někdy se svým tátou?

K: # S tátou jsem se viděla naposledy, řeknu to přesně, před... Rokem a půl v létě, kdy jsem vlastně byla převzít # alimenty. Kdy byl # v... pod vlivem omamných látek těžko říct, jestli alkoholu nebo drog, to opravdu netuším, ale... byl takový pasivní, docela agresivní, možná pasivně agresivní... a... mermomocí mě chtěl domanévrovat do nějakého kafe a při... seznámit... chtěl se seznámit s mým přítelem, co jsem tenkrát zavrhla, jak to kafe, tak seznámení a prostě jsem převzala jenom alimenty a šla jsem, doma jsem to potom obřečela.

H: # Takže jsi čekala asi trochu jiný setkání?

K: # No... Ono se to asi nedá říct, spíš já jsem citli... cít'a... nebo citlivá osobnost a vždycky mě tohle setkání rozhodí, ale ne že by to bylo něco jako co jsem... co by se vymykalo normálu, rozhodně to nebylo poprvé, kdy vlastně jsem ho viděla opilého. Kdy jsem ho viděla opilého vlastně nejvíc, tak skoro uhodil moji matku, a to mi bylo nějakých deset jedenáct let. Tenkrát přišel domů hrozně opilý a... vlastně # řval na moji matku, málem jí uhodil, a pak najednou se vrátil zpátky domů a strašně na nás šišlal a „Dětičky moje, co se děje, proč ste tak vyděšený“ jako kdyby byl nějaká schizofrenická osobnost takže... # To setkání mě nepřekvapilo, jenom prostě holt to víc jako prožívám než... a furt já jsem celkem naivní osoba, furt doufám, že se ten člověk, i když je takovej jakěj je, tak doufám, že se změní a...

H: Takže tě vlastně vždycky rozhodí, když je opilej?

K: Dalo by se to tak říct... Když není pod vlivem omamných látek tak, je to... hodnej... to nemůžu říct... ale... # já jsem nepamatuju si, kdy bych ho nezažila opilého nebo bůh ví pod jakým vlivem omamných látek, to by asi spíš odhalila toxikologie, ale minimálně opilého jsem ho viděla prostě častěji než střízlivého. (pláče)

H: Jsi si jistá, že chceš pokračovat? Nemusíš...

K: Ne to je dobrý...

H: Povíдали jste si, nebo pamatuješ si na doby, kdy jste se viděli a bylo to jinak, že si z toho neměla takovýhle pocity?

K: S otcem, to si úplně nepamatuju. Víím, že maminka mi pouštěla vlastně kazetu, nahranou, kde vlastně já jsem... nevím... mohlo mi být tak dva roky, kdy se vlastně # jsem se chlubila s tím, že mamka se mě ptala, s kým sem vlastně byla na pouti... A já jsem říkala, že jsem byla vlastně s tátou na „táč, táč“, což bylo vlastně labutě a... jak bez alkoholu setkání... asi... asi jich bylo víc, ale napamtuju si je.

H: Tak jo... Trávíte nějak, nějaký čas, jako celá rodina? Myslím tím, celá rodina, jak jí bereš ty... Jak jí vnímáš.

K: Celou rodinu vnímám jako mamky přítele, mamku a sourozence. Trávíme vlastně čas vždycky na Vánoce, spolu... a... potom... vlastně vždycky, nebo za poslední tři roky, jsem byla u mamky přítele jsem bydlela v létě, kdy jsem brigádničila a... vlastně mamka vždycky jezdila

tam na víkendy společně s mejma sourozencema, tak jsme vždycky třeba večer opíkali. #
Nebo... nebo jsme prostě po... Tak můj mladší bráška, už mu bude skoro 18, takže sme i
popíjeli, ale tak... takže... Ale jako celá rodina... spíš jsme takoví rozkouskovaný, ale nemůžu
říct, že bychom jako nedrželi... vždycky jeden bratr třeba zajde na kávu. Včera mi zrovna #
pomáhal jeden z bratrů (smích) zadělávat perníčky a byl tady na čaji a na kafi asi v devět večer.
Takže... to bylo moc fajn a... s každým z rodiny mám jako vztah a... to je asi všechno...

H: # Myslíš, že byly někdy doby, kdy ti chyběl ten čas, kterej si mohla strávit s tátou?

K: # Když to беру... zpětně... tak vlastně... nechybí mi nic vlastně, když jsem začala pubertu a
co se týče psychologie, říká se, že i v pubertě jako si zkouší vlastně dívky to první flirtování
s chlapci... takže já sem měla Honzu, toho mamky přítele, takže... # mně nic vlastně
nechybělo... Když jsem byla mladší, tak mě vychovával pradědeček, takže... # mně... mně je
spíš líto, jak se k nám táta choval, ale nechyběl mi jako otcovskej vzor... Tich jsem měla dost...
A... Nesmím zapomenout na vlastně... strejdu Radka, kterej už nežije... (pláče)

H: Jsi v pohodě? Jestli chceš tak to ukončím... nemusíš...

K: Ne fakt dobrý... # takže mně nikdy tá... otcovskej vzor vlastně nechyběl, protože jsem měla
kolem sebe chlapy... # vlastně spoustu příbuznejch... strejdu, pradědečka, nevlastního strejdu,
mamky přítele, který mi vlastně otce nahrazovali takže... vlastně mi nikdy ten čas ani svým
způsobem strávený s tátou nechyběl, protože jsem měla tolik otcovskejch vzorů, že jsem vlastně
i do něj svým způsobem chvílema zapomínala, že mám nějakýho tátu.

H: Tak já teď zase trošku změním téma... a pověz mi, jak se ti daří ve škole...

K: Ve škole... # učím se na maturity a... ve škole se mi daří nějakým svým způsobem dobře,
protože čekala jsem to horší, ale # prospívám a... budu dělat maturity, takže... dopracovala jsem
se až sem a na to jsem hrozně pyšná.

H: # Bylo pro tebe těžký si vybrat školu? Podle čeho sis nakonec vybírala vlastně?

K: Školu jsem si vybírala... Pro mě to nebylo vlastně těžký, protože... já jsem od malička svoje
bratry a bratrance # mučila u prababičky a pradědečka # ve vlastní třídě. Měla jsem tam
učitelskej stůl, tři lavice, kde seděli vlastně # čtyři vlastně malí klučící, který já jsem učila jako
učitelka... Shlídl jsem se v tom vlastně... už vlastně jako žák v první třídě... a v té době jsem
připravovala materiály a... vlastně # pro mě to byla jasná volba, protože mě to vždycky hrozně
bavilo. Sice potom jedinej můj žák byl můj praděda, kterej trpělivě seděl (smích) v té třídě a já
jsem ho tam zkoušela ze všeho možnýho a on mi právě vyrobil i tabuli, na kterou jsem mohla
psát. Měla jsem křídly, měla jsem vlastně učitelskej stůl, sešity prostě všechno jsem měla
připravený a... pro mě tohle bylo jako motivace už... nebo vlastně můj sen už od malička a
snažím se realizovat, takže pro mě to byla jasná volba... a jako můj druhý obor na vysokou
školu, jsem si vybírala sociální a charitativní práci, což # furt jakoby bojuju... sice není chyba,
že si asi vyberu učitelství pro druhý stupeň, protože # si přijdu možná, že bych se na tu práci
hodila líp, ale to je otázka jestli... To je otázka do budoucnosti, až jakoby jestli mě uznají být za
vhodnou být učitelkou. Takže tak...